

Szakedolgozat

Arthur Miller:
AZ ÜGYNÖK HALÁLA

ANDI LIZA BERILL

Látványtervezés BA

Kaposvár

2023

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Kaposvári Campus Rippl-Rónai Művészeti Intézet
Látványtervezés szak

Arthur Miller: AZ ÜGYNÖK HALÁLA

Témavezetők: Molnár Zsuzsanna,
díszlet- és jelmeztervező
mesteroktató óraadó tanár

Herédi Győző,
művésztanár

Készítette: **Andi Liza Berill**
DPI2MS

Specializáció: Díszlet- kiállítás- és arcu-
lattervezés

Intézet: Színházi intézet

Kaposvár

2023

TARTALOMJEGYZÉK

ARTHUR MILLER: AZ ÜGYNÖK HALÁLA

BEVEZETÉS	7
VIZUÁLIS ALAPOZÁS	
HANGULATFESTÉS.....	9
GYÚJTÉS.....	10
HANGULAT MONTÁZS.....	10
ELMÉLETI ALAPOZÁS	
AZ AMERIKAI '40-50-ES ÉVEK VILÁGA.....	13
AZ AMERIKAI ÁLOM VILÁGA.....	14
AZ AMERIKAI KISEMBER.....	15
AZ AMERIKAI HÁZTÍPUSOK.....	16
NEW YORK ATTRIBÚTUMAI.....	17
ELEMZÉS	
AZ AMERIKAI DRÁMAIRODALOM EGYIK LEGKIEMELKEDŐBB ALAKJA.....	20
A DRÁMA ELEMZÉSE.....	21
SZÍNHÁZI ÉS FILMES ADAPTÁCIÓK A MŰRŐL.....	24
VÁLASZTOTT SZÍNHÁZ ADOTTSÁGAI.....	26
DÍSZLETTERVEZÉS, a koncepciótól a megvalósítás lehetőségéig	
KONCEPCIÓ MEGHATÁROZÁSA.....	29
KARAKTEREK RÖVID ELEMZÉSE.....	30
LÁTVÁNYTERVEK.....	31
ALAPRAJZ.....	33
JELNETVÁLTOZÁSOK LEÍRÁSA.....	34
ZÁRÓGONDOLAT	38
FORRÁSOK	39

I.

BEVEZETÉS

BEVEZETÉS

Arthur Miller „Az ügynök halála”, az egyik legismertebb darabja, mely több szempontból korszakalkotónak számított és mindmáig egy meghatározó nagy klasszikus drámák soraiba tartozó alkotása.

A problémáktól való félelem, vagy az azzal való szembenézés minden emberben jelen van valamilyen mértékben. Willy karaktere önmagában megtestesíti mindezt a problémakört, ő egy átlagos ember, aki a világba fektetett hitét teljes mértékben elvesztette. A darabot az a kérdés foglalkoztatja, hogy meddig lehet hinni egy jó életben, hogyan lehet naivan bízni mindaddig, amíg ki nem hull a kezeid közül minden. Mindemmel pedig egy nagyon markáns társadalmi rendszerkritikát állít fel az amerikai élet ellen. Hova tűnt az amerikai álmoként ígért élet és mi a valóságként előttünk álló életminőség?

A mű aktualitása lényegében a kapitalista rendszer kritikáján alapszik, bemutatva annak rossz oldalát, problémáit, azt, hogy mindennek az elszenvedői azok a minden kapitalista rendszerű szférában megtalálható munkás kisemberek, akik lényegében minden hasonló rendszer alapján felépített társadalomban/nemzetben jelen vannak.

Talán az egyik legnagyobb zsenialitása a darabnak, (amely keletkezésekor korszakalkotónak bizonyult) ahogy Arthur Miller a filmekhez és más irodalmi művekhez hasonlóan a színpadon is alkalmazza az ún. flashback technikát. Amely annyit jelent, hogy amikor Willy visszaemlékezik valamely múltban történt eseményre (amely kérdéses, hogy valójában ilyen éteri és boldog volt-e vagy csak Willy Loman fejében tűnik fel ilyen formában) az valóban megjelenik a színpadon és leforog előttünk a cselekmény, szamtanúi vagyunk a történet minden szegmensének, nem hagynak semmit a közönség képzelő erejére. Emellett Willy Lomant rendszeresen látjuk a darab közben úgy, hogy a cselekménnyel párhuzamosan kivetíti felénk belső vívódásait, monológjait hangosan megfogalmazza, ezáltal egyre inkább magával ragad a darab, amint egyre mélyebben belelátunk a történet részleteibe.

Dolgozatom lényeges része a választott darab elemzése, részletes körüljárása a témának, korba helyezése és az amerikai karakter megragadása, majd egy általam kialakított koncepció alapján felépített díszlettervezési folyamat összegzése.

Önmagába véve szerintem egy nagyon nehéz darab „Az ügynök halála”, hiszen a műben felvetett kérdések nagyon gyakori problémákat feszegetnek. Ráadásul ezeket mind olyannyira realistán fogalmazva tárja elénk, hogy nem tudunk nem azonosulni egyes karakterekkel, megtalálni benne önmagunk hibáit. Nehézségei ellenére azért választottam ezt a drámát, mert elképesztően izgalmas kérdéseket vet fel és összefüggéseket állít fel például a hit és a naivitás fogalma között, vagy akár az amerikai álom és a valóság között. Ezeknek a nyers őszinte megfogalmazása párosítva mégis az igazsággal való szembenézés félelmével olyan kettősséget ad a történetnek, ami nehéz, de nagyon izgalmas díszlettervezői megoldásokat eredményez/igényel.

II.

**VIZUÁLIS
ALAPOZÁS**

Az ügynök érzelmének kivetülése - Hangulatfestmény

HANGULATFESTÉS

Ez az absztrakt képalkotási forma elősegíti a mű/jelenetek vagy akár egyes karakterek hangulatának megfogalmazását bármiféle formai megkötések nélkül feltárni. Jelen esetben a teljes darabba vonatkozólag szerettem volna ábrázolni azt az érzést, amelyet aztán a díszlettel szeretnék közvetíteni. A hangulatfestés egyfajta képi gondolkozást is elindít a darab kapcsán, színeket, színekombinációkkal elért hatásokat is magába foglal amelyek szintén inspirálóan hatnak a továbbiakban a tervezés során.

A darab egészét tekintve egy nagyon nehéz, fullasztó, már-már folytogatóan fáradt hatást kerestem. Willy Loman szavai nagyon meghatározóan hatnak a tér atmoszférájára, hiszen szépen érzékelteti többször is mindazt az érzést, ami az életterületet meghatározza.

„Jól beprézeltek minket ide. Körös-körül ez az irdatlan kötömeg!” (9.oldal)

„Manapság egyre többen lesznek. Ettől megy tönkre az ország. (...) Micsoda bűz árad abból a bérházból, meg a szemköztiből is...szagolhatjuk napestig. (...)” (10.oldal)

„Kitörik az ember nyaka, amíg erről az udvarról egy csillagot meglát!”
(37.oldal)

GYŰJTÉS

A hangulatfestés mellett egy tervezés alappilléreként mindig az inspirációs gyűjtés szolgál, hogy ennek kapcsán megszülessen egyfajta vízió az adott ötletről, hívószóról. Jelen esetben Arthur Miller Az ügynök halála című műve kapcsán megfogalmazódott érzéseket, benyomásokat foglalja önmagába és ezeket képek, képsorozatok segítségével összesíti.

HANGULAT MONTÁZS

A moodboard az inspirációs gyűjtéshez hasonlóan egy montázsként összeállított látomásképszerű összefoglalása mindannak, amit a térben szeretnék látni. Ez a fajta megoldás, összemosva jeleníti meg előttünk a használni kívánt elemek, felületek, magának a térnek az atmoszférája átadva ezzel az elképzeléseimben megszületett ötletkavalkádot, így tisztává válik az első benyomásom, kirajzolódik az, hogy milyen viszonyban állnak egymással a különböző használni kívánt elemek/színek és így milyen hangulatot szeretnék elérni a térben.

III.

**ELMÉLETI
ALAPOZÁS**

Franz Kline
New York
1953

AZ AMERIKAI '40-50-ES ÉVEK VILÁGA

A 40-es évek végén, az 50-es évek elején a nyugati országokban, mindenekelőtt az USA-ban is meghatározóan jelen volt az ekkor zajló hidegháborús időszak lenyomata. Ugyanis a darab keletkezésével egyidejűleg folyamatosan zajlottak a hidegháborús események Európa szerte, például egy évvel előtte alakult ki a Berlińi blokád, ahol a város ellátására az amerikaiak által szerveztek hatalmas légi hidakat, amelyben a szénkészllettől az élelmiszerig minden szükséges anyagot ők szállítottak az embereknek kis híján egy éven keresztül. Eközben 1949-ben megalakult a Kínai Népköztársaság is, amely ezután, mint kommunista vezetésű ország, a Szovjetunió oldalára állva állt szemben az USA-val. Majd 1950-ben a koreai háború kitörésével a hidegháború első fegyveres konfliktusa is kezdetét vette.

Mindezek a világban zajló események mellett egyfajta belső ideológiai háború is megjelenik az Amerikai Egyesült Államokban. A Mccarthyizmus, Joseph Raymond McCarthy szenátor nevéhez fűződik, aki az 50-es évek elején az USA-ban "boszorkányüldözést" indított el a kommunistának vélt személyek ellen. Képesek voltak az Egyesült Államok ellenségévé nyilvánítani bárkit, akinél a legkisebb gyanú is felmerült, majd kemény szankciókkal léptek fel ellenük. A leghíresebb talán a Rosenberg házaspár elleni fellépésük volt, akiket azzal gyanúsítottak, hogy kiadták a szovjeteknek az atombomba titkát. (Azonban napjainkra kiderült, hogy valóban bűnösök voltak a KGB-aktái alapján.)

Az 1940-es évek végén és az 50-es évek első felében a háborúban győztes államokban, így Amerikában is sokak számára úgy tűnhetett, hogy nyers erővel minden fontos politikai kérdés megoldható. Minél több és nagyobb atombombát kell gyártani, több katonát besorozni és felfegyverezni, és a tudomány "csodáit" gátlástalanul használni. Országokon belül is annyi hatalom összpontosult az állami vezetők kezébe, hogy a társadalomba (szerintük) nem illő vagy politikailag számukra megbízhatatlan egyéneket teljes mértékben semlegesíthessék. (Ez a fajta erő politika nem csak a két szuperhatalomra volt jellemző, hanem más országokban is megjelent, köztük Ausztriában és Franciaországban is egyaránt hasonló megmozdulások voltak ártatlan átlagemberekkel szemben is.)

A történelmi tények mellett viszont nagyban meghatározza a negyvenes, ötvenes évek amerikai emberek mindennapjait az amerikai társadalomban felépített "családmodell", amelyet ekkoriban a kenyérkereső férj és az őt teljes mértékben szolgáló alávetttségben kiszolgáló feleség viszonya jelképezte. A nők oktatása is leginkább ebben az irányban történt, a velük szemben megfogalmazott etikai elvárások is azt tükrözték, hogy a nőnek kizárólag a konyhában van a helye, a nő fogalma kimerül az "amerikai jóháziasszony" mi-voltában.

Emellett az USA számos államát meghatározza az ún. "faji megkülönböztetés" is, amely természetesnek számított a 40-es és 50-es években. Alapvetően egy maszkulin társadalomkép rajzolódik ki az 1950-es évek első felében a II. világháború győztes országaiban, de főként Amerikában.

"Elképzelni kétségtelenül lehetséges egy olyan társadalmat, amelyben a jólétnak személyes tulajdonok és kényelmi cikkek formájában mindenki egyenlően részese, s a hatalom ugyanakkor egy kis kiváltságos kaszt kezében marad. A gyakorlatban azonban egy ilyen társadalom nem lehet sokáig stabil. Ha mindenki egyforma kényelemnek és biztonságnak örvend, az emberek nagy tömegei, amelyeket a szegénység rendszerint elbutít, kiművelődnek, és megtanulnak önállóan gondolkodni; s ha egyszer ez megtörtént, előbb-utóbb rájönnek, hogy a kiváltságos kisebbségnek nincs semmi funkciója, s el fogják söpörni. Vég-eredményben hierarchikus társadalom csak a szegénységre és tudatlanságra épülhet."

George Orwell, 1984

Az USA-ban az 50-es évek közepétől megjelenő új zenei irányzat, a rock and roll frissítette fel kultúrájának áporodott légköréből, melynek kezdetét Bill Haley 1954-es Rock éjjel nappal (Rock Around The Clock) számával indult útjára. Pár évvel később Elvis Presley berobbanásával együtt egyre több rockegyüttes alakult, amelyek egyértelműen a lázadás szimbólumává váltak ezután. Ezzel párhuzamosan 1954-ben helyezték törvényen kívülre a faji elkülönítést az USA-ban és megkezdődtek a feketék polgárjogi küzdelmei az alkotmányos jogok érvényesítése miatt.

AZ AMERIKAI ÁLOM VILÁGA

Az amerikai álom kifejezés a 20. Század első felében az Amerikai Egyesült Államokban kialakult eszmét takarja, amely annyit takar, hogy minden egyén saját erejéből kemény munkával képes az életét jobbra tenni, folytonos és növekvő jövedelemmel. Maga a kifejezést egy James Truslow Adams nevű történész használta először Epic of America című művében. Adams szerint az amerikai álom habár magában foglalta, de ennél többre is utalt, mint a gazdasági lehetőségek kiaknázása – írja Sarah Churchwell, az amerikai irodalom professzora a Londoni Egyetemen.

„A privilégiumok elleni küzdelemről szólt, és nem arról, hogy mindenki gazdag lehet.”

Sarah Churchwell

Ez a közhely évszázadok óta lebegett a kisemberek szeme előtt nem csak Amerikában, hanem más egyéb kapitalista rendszerű virágzó országokban is Európa/világszerte. Ennek az utópiának a gondolata a gazdasági fellendülés folyamán alakult ki és itta bele magát a köztudatba, amikor a bevándorlók az új élet reményében elhagyták hazájukat és az USA-ba vándoroltak. Az amerikai álom alapgondolata az amerikai függetlenségi nyilatkozat részeként is szerepel, olyan formán, hogy a nép az igazságtalan uralkodót hatalmától megfoszthatja, majd saját önálló politikai rendet alakíthat ki. Amíg a 18. századi Európában abszolutisztikus uralkodók a népet egyre inkább elnyomás alá helyezték, ezzel párhuzamosan Amerikában már ekkor biztosította a nyilatkozat az emberek számára az elidegíthetetlen jogot.

“Minden amerikai képes üres zsebbel milliomossá válni.”

Az amerikai álom témaköre több korszakon átívelően jelen van az irodalomban, például Hunter S. Thompsontól a Félelem és reszketés Las Vegasban c. regényében, vagy John Steinbecktől az Egerek és emberek c. műben és nem utolsósorban Arthur Miller Az ügynök halála c. drámájában. Emellett több filmben is feltűnik a jelenség bemutatása például az Oltári nő-ben, vagy a Boldogság nyomában c. filmben, vagy Peter Bogdanovich 1971-es Utolsó mozielőadás c. filmjében.

„ Mindenki a saját sorsának kovácsa.” “Every man is the architect of his own future.”

Az utóbb említett film egyik legtöbbször mondó momentuma, amikor a tanteremben a táblára írva szerepel a fent kiemelt idézet, miközben a tanár John Keats-től szavalja az elvágyódás, kitörni akarás gondolatának legszebb sorait. Ebben a szellemiségben nevelik az amerikaiak saját gyermekeiket, azonban a valóság az, hogy csak az a középiskolás mehet egyetemre, akinek kellően tehető a családja, a többiek pedig legfeljebb akkor hagyhatják el a szülővárosuknak nevezett porfészket, ha katonaként bevonulnak és elmennek a biztos halálba.

AZ AMERIKAI KISEMBER

Az amerikai kisember fogalma szorosan összefügg az amerikai álom fogalmával, illúziójával. Ennek a legmarkánsabb időszaka az 1940-50-es években volt jelen leginkább az USA-ban, amikor minden munkásember álma egy sikeres karrier elérése volt. Az emberek előtt az amerikai filmipar előszeretettel állított fel már ezekben az években is egy olyasfajta "kisember-hős kultuszt", ahol a minden tekintetben átlagos amerikai (vagy máshogy mondva: a kemény dolgozó, adófizető kisember) menti meg az adott emberközösséget a rájuk leső veszélytől (legyen szó terroristákról, ellenséges hatalmakról, úrlényekről, laboratórium-ból kiszabadult vírusokról stb.). Ezek a fajta filmek is tovább erősítették a kispolgári embereket abban, hogy higgyenek az amerikai álom illúziójában.

A II. világháború után, amikor a férfiak visszatértek a munkához, valamint a nőknek sem kellett már a gyárakban robotolniuk, egészen megváltoztak az amerikai társadalmi felállások, a családi viszonyok. Ez az új rendszer, lényegében "kitermelte" azokat a mintafeleségeket, akiknek ezután nem volt más életcéljük, kizárólag a férjeiket boldoggá tenni. Az '50-es évek nyugati országaiban a nőknek nem sok esélye volt arra, hogy máshogy éljenek, nem mentek egyetemre, nem dolgoztak, a tanulmányaik befejeztével szinte egyből férjhez is mentek. A férjük pedig teljes mértékben bekorlátozta az életüket, hiszen semmiféle önálló életterük nem volt. Amerikában főként kertvárosokban telepedtek le a mintapárok, amíg a férfiak dolgoztak, a nőkre a háztartás körül várt egy hosszú nap. Teendői mellett a nőnek mindig, mindenekelőtt csinosnak és mosolygósnak kellett maradnia. Sok helyen már egészen kislány koruktól kezdve ezt nevelték beléjük.

Abban az időben a nőknek érdemes volt megfogadniuk minden ilyen tanácsot a korabeli cikk szerint:

„Legyen kész a vacsora! Tervezd meg előre, még az előző este azt, hogy mit főzöl, és mindenképp kész legyen a finom étel, mire a férjed hazaér. Ez az egyik módja annak, hogy tudasd vele: gondoltál rá, és törődsz az igényeivel. A legtöbb férfi ugyanis éhesen hazaérve finom, meleg ételre vágyik.”

„Készülj fel! Szánj 15 percet pihenésre, hogy felfrissülj, mielőtt a férfi megérkezik. Igazítsd meg a sminked, tegyél szalagot a hajadba, hogy szép és üde légy.”

„Légy boldog, hogy láthatod a férjedet. Fogadd meleg mosollyal, és járj a kedvében, mutasd ki a vágyat, hogy törődni szeretnél vele.”

„Az év hűvösebb hónapjaiban fel kell készülnöd és begyűjtanod, hogy aztán a férjed lazíthasson. A férjed kényelme hatalmas elégedettséget nyújt neked is.”

„Ne tegyél fel kérdéseket arról, mit csinál, és ne kérdőjelezd meg, hogy becsületes-e. Ne feledd, hogy ő a ház ura, és mint ilyen, mindig igazságosan gyakorolja akaratát. Nincs jogod megkérdőjelezni őt.”

„Ne feledd: egy jó feleség mindig tudja, hol a helye.”

Természetesen voltak bőven olyan feleségek is, akikben sosem merült fel az a gondolat, hogy bármi probléma lenne ezzel a fajta rendszerrel, és valóban őszintén mosolyogtak férjeikre. Végtére is őket sem lehet hibáztatni, hiszen már kislány koruktól kezdődően erre nevelték őket, hogy ilyen a tökéletes, boldog élet.

AZ AMERIKAI HÁZTÍPUSOK

1905-1930: MŰVÉSZET ÉS KÉZMŰVESSÉG (ARTS AND CRAFT)

A mai napig tipikusnak ismert amerikai kertés háztípus legelső formái az ún. “viktoriánus” építészeti stílus után kezdtek megjelenni az 1905-1930 között Amerikában is elterjedő “Arts and Craft” mozgalom által. Az ipari forradalommal szembeni szélesebb körű kulturális visszahatást jelzi, az emberek a kézzel készített emeleket kezdték előnyben részesíteni a tömeggyártással szemben. Maga az Arts and Craft vonulat leginkább az amerikai közegekben egyfajta díszítőművészetet, a belsőépítészetet és a tájtervezést foglalja magába. (Megfeleltethető az Európában párhuzamosan zajló Szecesszióval/Jugendstillel). A viktoriánus korszak túldíszített megjelenése teljesen eltűnt és az egyszerűség volt a divat, ebben a stílusban épült házak rendszerint vastag, négyzetes oszlopokkal, túlnyúló ereszekkel rendelkeztek és viszonylag alacsony nyeregtetőkkel záródtak.

1905-1930: AMERIKAI BUNGALÓ

A bungaló szót gyakran használják minden kis 20. századi otthoni használatra, amely hatékonyan használja a belsőterek adottságait. Azonban vannak kifejezetten olyan funkciók, amelyek a bungaló építészetéhez kapcsolódnak az USA-ban. Általában a földszinten található a legtöbb lakóterület, leginkább alacsony tető és vízszintes formák jellemzik. A belső tér központjában a nappali áll, amelyhez szobák csatlakoznak folyosók nélkül. Beépített szekrények, polcok és ülések jellemzik. A bungaló egy tipikusan amerikai ház típus, de gyökerei Indiából származnak, ahol a Bengáli tartományban az egyházak otthonait banglának vagy bangalának hívták. A brit kolonikusok ezeket az egyemeletes, tölgyfákkal ellátott kunyhókat a nyári lakásokhoz igazították. A bungalóházak helytakarékos alaprajzát a hadsereg sátrai és vidéki angol házak inspirálták. (pl.: A California Bungalows, a Craftsman Bungalows és a Chicago Bungalows csak néhány a népszerű amerikai bungaló formáiból.)

1935 - 1950: MINIMAL TRADITIONAL, AZ AMERIKAI TÍPUSHÁZ

Ez a fajta típus talán a legnépszerűbb modern amerikai otthon New York-ban, a ház minimális díszítéssel és a hagyományos designnal keveredve alakul ki sajátos módon. Bár egyesek szerint ezek a házak nem rendelkeznek saját „stílussal”, de ez az egyszerű kialakítás megfelelő volt egy olyan ország számára, ahová alapvetően nagy számban települtek be az amerikai nagy világválságtól a második világháború végéig és helyreállításáig.

Néha Minimal Modern stílusnak is nevezik, ezek a típusházak is viszonylag alacsony belmagassággal rendelkeztek, tetőszerkezetük valahol a Tudor háznyeregtető megoldása és a Ranch Style tetőszerkezeti megoldása közé sorolható, (amely után jött.)

A Minimal Traditional típusú házak kicsi, minimális dekorációjú külső homlokzati megjelenéssel. Alacsony vagy mérsékelten süllyesztett tetőszerkezettel és tetőablakkal. Az első ajtó bejárata az utcafrontra néző kialakítással, sok esetben az udvaron átívelő úttal kötik össze az utca járdájával. Gyakran redőnymegoldásokat használnak otthonaik ablakaiban is. Fa, téglaborítású falak, de minden esetben nagyon könnyű szerkezetűek, könnyen bontható, törékeny falak.

Idővel ahogy az amerikaiak egyre gazdagabbá váltak, ez a „sima vanília” stílus teljesen elvesztette népszerűségét. A „Minimal” elhalványult, így a designosabban kialakított otthonok újra megfizethetővé váltak.

1945 - 1980: RANCH STÍLUS

Majd 1945-től visszatértek egy hasonló stílushoz újra, amely az amerikai nemzet egyik legmaradandóbb és legnépszerűbb stílusaként ismert. Az ún. 'Ranch'-házak egyszerűek, könnyen építhetőek, egyszerű kialakításai pedig hihetetlenül olcsón kivitelezhetőek voltak.

Jellemzően nagy, nyitott belsőterek vannak, tágas konyharésszel, alacsony nyeregtetővel, sok esetben téglaborítású külsővel és nagyméretű, duplaszárnyú ablakokkal, melyek rendszerint az utcafrontra tekintenek.

NEW YORK ATTRIBÚTUMAI

A második világháborút követően a hazatérő katonák javarészt elkezdtek a nagyvárosokba, így New Yorkba is betelepülni, ezzel elkezdődött egy újabb urbanizációs hullám már az 1940-es évek elejétől. A városban mind a mai napig minden rendű-rangú ember, társadalmi réteg megtalálható. A kontraszt látványos: az üzleti milliomosrétegtől a szegény vagy épp hajléktalan rétegig bezárólag minden társadalmi csoport jelen van az utcákon, irodaházakban, apartmanokban, bérházakban, de a kávézóknak és a külvárosokban, vagy épp az agglomerációba tartozó kertvárosok által nyújtott közegben.

New York a világ egyik legjelentősebb és valószínűleg legismertebb pénzügyi központjaként említésre méltó, a Wall Street és legalább annyira a város szimbólumának számít, mint például a Szabadság-szobor. A felhőkarcolók, a zsúfolt utcák, a hidak, a hatalmas forgalom, mellett az ikonikus a Broadway és a Times Square. Múzeumok terén is rengeteg attribútuma van a városnak például a Metropolitan Művészeti Múzeum, a MoMA, vagy a Guggenheim Múzeum. Az amerikai nagyvárosok, így New York legfőbb jelképeinek számítanak pl.: a legendásnak számító sárga Ford-taxik, a Hudson folyó, de sugárutak mindegyikén megjelenő hatalmas reklámtáblák és neon feliratok is nagyban meghatározzák az utcák látképét.

IV.
ELEMZÉS

1329-1325
Broadway

**NO
TURNS**

101-169
West 34th St

ONE WAY

AZ AMERIKAI DRÁMAIRODALOM EGYIK LEGKIEMELKEDŐBB ALAKJA

Arthur Miller 1915 október 17-én született New Yorkban. Apja cégének bukása olyannyira a kiábrándultság felé taszította, hogy nem volt képes többé hinni az amerikai álomban, egész életét egy nagyon erőteljes ellenszenvvel élte az amerikai rendszer és az ezt hajszolókkal szemben. A család anyagi helyzete miatt jómaga is rákényszerült a kétkezi munkára, hogy tanulmányait fedezni tudja a Michigani Egyetemen. 1936-ban írta meg első drámáját *No Villain* címmel, amelyet Hopwood-díjjal jutalmaztak. Millert élete végéig szoros kapcsolat fűzte egyeteméhez és főként alma materéhez, így két díjat és az egyetem színházát is róla nevezték el később.

1938-ban diplomájának megszerzését követően visszatért New Yorkba, ahol többek között a CBS (Columbia Broadcasting System) számára írt számos forgatókönyvet. A második világháború idején felmentették katonai szolgálat alól egy régebbi, futball közben szerzett térsérülése miatt. Anyagilag is nehéz helyzetbe került, ezért a világháború után megjelentette riportregényét (*Helyzet normális c.*), majd a *Gyújtópont* című regényt, amely az antiszemitizmus kérdéskörét feszegette.

1947-ben ismét a Broadwayn próbált szerencsét, legújabb drámájával; *Édes fiaim* címmel, amelyet Elia Kazan vitt színpadra, amely darabja nagy sikernek örvendett. Miller és Kazan Tony-díjat kapott, majd Millernek ítelték a New York-i drámakritikusok díját is. Családi és pénzügyi helyzetei rendeződtek, majd 1949-ben megírta *Az ügynök halála c.* darabot, majd még abban az évben színpadra állították a Broadwayn. A Pulitzer-díjas darab, amely azóta is a világ majdhogynem minden pontján szerepel a színházak műsorán, a kor kiemelkedő drámaírójává avatta.

Az ötvenes évek elején számos baloldali ügyet támogatott, emiatt meg kellett jelennie az Amerikaellenes tevékenységet vizsgáló bizottság előtt Elia Kazan amerikai író és filmrendező feljelentése miatt, hiszen Kazan véleménye szerint Miller kommunista gyűlésekre járt. Ezt a korszakot ma ún. politikai boszorkányüldözésnek hívják, aminek alapja akkoriban a kommunizmustól való irracionális félelem volt Amerikában. Miller azonban megtagadta a McCarthy-féle bizottság követeléseit, nem volt hajlandó semelyik kortársát beárulni. 1957 májusában Millert elítélték és bűnösnek találták törvénysértés címén. Harminc napig tartó börtönbüntetést, hollywoodi feketelistára helyezték és 500 dollár pénzbüntetést szabtak ki rá, azonkívül megtiltották útlevele használatát. Majd csak 1958 augusztusában mentették fel a vád alól. Az ezzel kapcsolatos események árnyékából ihletődött meg a *Salemi boszorkányok* című drámája, amelyhez az 1692-ben lezajlott boszorkányperek szolgáltatták a történelmi háttérrel. A mű - ugyan, ha közvetve is - mégis híven tükrözi azokat a személyes és erkölcsi problémákat, amelyeket Miller az ötvenes évek során tapasztalt.

1964-ben *A bűnbeesés után* című - önéletrajzi ihletésű - drámáját írta meg, majd 1969-ben Londonban maga rendezte meg saját darabját *Az alku* címmel, amely az egyik utolsó nagysikerű műveként van számontartva. 1995-ben pedig az Oxfordi Egyetem kortárs színháztudományi tanszékének vezetésével is megbízták.

Élete utolsó éveiben több betegséggel is küzdött, ami visszavonulásra kényszerítette. Hosszas fájdalmas betegség után 2005. február 10-én halt meg Roxburyben lévő farmján.

“Egy korszaknak akkor van vége, amikor az alapját képező illúziók elpárologtak.”

Arthur Miller

A DRÁMA ELEMZÉS

A dráma főszereplője Willy Loman, a 40-es, 50-es évek kapitalista amerikájának egy tipikus kisembere, egy egyszerű életet élő utazó ügynök, aki képtelen szembenézni a valósággal. Vágyálmokban él, amióta az esztét tudja és hasonló ideákba ringatja családját is. Az amerikai álmok minden karakter szeme előtt ott lebeg, ám a Loman család számára ez sohasem teljesül be, hiszen voltaképp semmit nem tesznek azért, hogy ez ténylegesen sikerüljön. Ám vannak a darabban olyan karakterek, akiknek sikerült beteljesíteni valójában az "amerikai álmot" fogalmát. Ezekre az emberekre és a teljes világra hihetetlenül lenézően tekint Willy Loman, állandóan becsmérli, szidja szomszédját Charliet és fiát Bernardot, hiszen lelke legmélyén tudja, hogy nekik százszor jobbak az életkörülményeik, tehetősebbek lettek és fiaival ellentétben mégis Bernard élte jól az életét. Képtelen ezek ellenére is beismerni az igazat, belátni saját hibáit (pl.: fiai kapcsán), képtelen szembenézni még azzal is, hogy belefáradt az önállítatásba, az életbe, a munkába és minden hazugságába, amit igaznak akar látni.

Mégis, a családi konfliktuson, a szereplők karakterén keresztül egy olyan világra nyílik rálátásunk, amiben a nagyvárosi hóbort mögött értelmetlenség, kegyetlenség, öncélú érzékiség és beteges kényszereselekvés húzódik meg.

A mű lényegében az amerikai kapitalista rendszer ellen megfogalmazott kritikájának köszönhetően lett olyan sikeres, hogy mind a mai napig szívesen nyúlnak hozzá világszerte minde nemzetiességű színházi rendezők, alkotók. A darab eszenciája szemtelenül feltárja a rendszer negatív oldalát, problémáit, azt, hogy mindennek az elszegvedői azok a (főként) amerikai kapitalista rendszerű szférában megtalálható munkás kisemberek, akik az amerikai álmot reményében dolgoznak egész életükön át.

„Tucateberek vagyunk!” – kiabálja Miller darabjában a fiú az apjának, amire az apa így válaszol: „Nem! Én Willy Loman vagyok! Te Biff Loman vagy!”

Ezt a kapitalista rendszerrel szemben tanúsított felszólalást előszeretettel írják át különböző nemzetek saját politikai helyzetükre reflektálva, ezt tökéletesen szemlélteti az, hogy amikor hazánkban „magyarosították” a darabot a kommunista rendszerben eleinte nem támogatták színre kerülését, hiszen 1949-1956 között a hazai színházakban klasszikus darabok szerepeltek, leginkább szovjet drámaírók tollaiból, a szocialista kommunista eszmerendszer „nagyserűségét” bemutató darabok.

A magyar ősbemutatója 1959-ben a Nemzeti Színházban, a főszerepben Tímár József legendás alakításával, Marton Endre rendezésében. A hivatalos kritika lényegében a kapitalista társadalom farkastörvényeinek és a tipikus amerikai életforma önámító voltának kíméletlen leleplezését tartotta a dráma legnagyobb erényének. A dráma különös felépített rendszere viszont nehezebben volt befogadható a hazai nézők körében; például a valóságos időrendet bátran megbontó jelenetek, az emlékeket felidéző momentumok vagy az illúziókat és a kézzelfogható realitást szétválaszthatatlan szövevéennyé összebogozó szerkezete miatt.

Marton Endre pedig így fogalmazott az interjúban:

„Ebben a szorongó életben is harcban az ügynök nem tud élni, álmokat hazudik feleségének, két fiának arról, hogy boldog és sikeres lesz a jövőjük. Megidézi a múltat. Az elmúlt idő megelevenedik a színpadon, s kiderül, az sem volt szebb, meri akkor a jövőtől vártak mindent. Az író azt bizonyítja, hogy a kisember egyszerre rádöbben, mennyire egyedül maradt, s ezért kénytelen a narkotikumba az álomba menekülni. - De hazug álmokra nem lehet életet építeni. (...) Miller a görög tragédiák elbukó hőseihez és Csehovhoz érzi legközelebb magát. Így írja ezt vallomásaiban. Műve, gondolati anyagában, realista. Színpadi fogalmazásának stílusa azonban különleges. Egyszerre szerepel a darabban a valóság, s a felidézett múlt.

Ez a múlt mindig az ügynök szemszögéből, lelkiállapotából, érzelmi világából idéződik fel, azzal az erővel és dinamikával, ahogyan az ő agyát elborítják az emlékek. Ez a kettősség különleges színpadi megvalósítást kíván. (...)” - Film Színház Muzsika, 1959/45 sz.

A művet meghatározó korszakalkotó újítása Millernek az ún. Flashback technika beemelése színházi közegbe, amely úgy jelenik meg, hogy amikor Willy visszaemlékezik valamely múltban történt eseményre akkor ezek a jelenetek valóban megjelennek előttünk a színpadon, látjuk ilyenkor fiait gyermekruhában focizni az udvaron, stb. míg ő mindeközben továbbra is ugyanabban a ruhában maradván társalog a családjával múltbéli emléképeivel, így a realitás és az álomszerűség párhuzamosan megjelenik a színpadon.

„ (...) A színészek feladata nehéz. Tíz-tizenöt évet kell száguldaniuk ide és oda az időben, öregséget, fiatalságot, energiát és kétségbeesést pillanatnyi gyorsasággal kell váltaniuk, önmagukban és a nézőkben egyaránt felidézve a jelen, vagy a múlt hangulatát. (...)”

Film Színház Muzsika III. évfolyamának 1959/45. számában Nagy Judit számolt be

A hidegháború időszakában az emberek a családot nevezik meg legfontosabb és elsőszámú védőbástyaként az életben: az amerikai férfiak a nők lelki érintetlenségét, erkölcsi tisztaságát csak a házassággal képesek „megvédeni”, mindez kiegészül azzal, hogy az új generáció nevelése is ebben a zárt, beszabályozott közegben valósulhat meg szerintük a legeredményesebben.

A családnak, mint szimbólumnak nagyon fontos szerepe van az egyetemes drámairodalomban, így az amerikai drámák és Miller alkotásai terén is. Seres Ákos: A veszedelem színháza című könyvében így fogalmaz; „Arthur Miller drámaelméleti esszéje, mely *A tragédiáról- a család szerepe a modern drámában* címet viseli, jól példázza a korszak családról alkotott vízióját. Az író itt egyszerű bináris oppozíciót állít fel, melynek egyik végén a család, a másikon pedig a társadalom elnyomó erői állnak. Miller szerint a kortárs drámai művek egy bizonyos kérdést járnak körül: „hogyan képes az ember otthonra lelni a külvilágban.” Az egyén a normákkal és előírásokkal átszőtt világban nem önmaga többe, szerepekbe kényszerül, s elveszíti nyugalma és önbecsületét-egyedüli menedék a család, ahol még önmaga lehet.”

Seres Ákos: A veszedelem színháza

Ennek alapján Arthur Miller nem véletlen a családi közegben látta a karaktereket műveiben, hiszen véleménye szerint csakis a családi szféra képes autentikusan bemutatni személyiségünket, ezzel szemben egy publikus, társadalmi szinten való megnyilvánulás (azaz például munkahely) esetében az emberek beszéde retorikussá válik, ami által nem az egyén jelleme lesz kimagasló, hanem az aktuálisan felvett szerep válik dominánssá.

Ezzel ellentétben Lukács György: *A modern dráma fejlődésének története* című munkájában azt a kérdést teszi fel, hogy „mennyiben létezik a közösséggel szemben az egyéni akarat”. Mindkét mű kérdésköre tehát egészen hasonló információkat vázol fel a kérdés kapcsán, mindkettő kicsit más szemszögből közelíti meg a kérdést, de valójában ugyanaz a lényege mindegyiknek. Arthur Miller elemzése viszont sok szempontból is problematikus és már a tanulmány írása során nyilvánvalóvá vált, hogy a család ilyen módon való működése utópisztikus gondolat volt, ha csak nem naiv. Ugyanis több kutatás, többek között Alfred Kinsey kutatása az amerikai emberek szexuális életéről világosan megmutatták, hogy a férjek meghatározó része elégedetlen volt házasságával, így gyakorta követtek el házasságtöréseket, ennek okán a nők pedig jogosan tartották férjüket kizsákmányolóknak, hiszen a patriarchális rendszer által a nők nem tehettek férjük ellen szinte semmilyen lépést.

Miller dramatikusan szövegei azonban erőteljesen mást mutatnak, mint amiket tanulmányaiban megfogalmazott elmélete tartalmaz. Tehát drámáiban a család azon felül, hogy nem funkcionál „védőbástyaként”, de a személyiség normatív rendszerek által történő kialakult formája is pont ebben a közegben válik valóban láthatóvá, ezt teljesen jól tükrözi „Az ügynök halálá”-ban felmutatott családkép is.

Az ügynök számára valahol mégis mentsvárként szolgál az otthoni közeg, főként Linda, hiszen a mű első jelente is hangsúlyossá teszi, az ikonikus jelenet, ahogy Willy Loman hazatér nagy bőröndjeivel és még a párbeszéd megkezdése előtt nyilvánvalóvá válik a befogadó számára, hogy ez a tér pillanatnyi menedéket nyújt a főhős számára, ez az utolsó reménye.

„Mögötte tornyosuló szögletes árnyak, melyek minden oldalról körülfogják a házat (...) törékeny, kicsi házra boltozatként nehezedő házak, bérkaszárnák tömbjét látjuk”

Willy Loman számára támaszként Linda, felesége szolgál, aki mindenben kérdés nélkül támogatja, segíti, még akkor is, hogyha a látszat ellenére ő voltaképp tud mindent. Ennek ellenére ő sem képes ezekkel szembenézni, inkább a könnyebb utat választja és támogatóan hallgat inkább férje képzelgése mellett. Fél belátni az igazságot vagy mindezt jószándékkal önfeláldozóan teszi a családjáért, végtére is szinte majdnem, hogy mindegy milyen okból tesz így.

Viszont, akit kizárólag az ügynök emlékképeiből látunk, az a bátyja, Ben bácsi, aki Willy Lomannel ellentétben nem ragad le Amerikában, apjuk után megy Alaszkába és egy aranybánya okán dúsgazdag életet él az ügynöki, szegényes étellel szemben. Furcsamódon kizárólag maga a főszereplő beszél bátyjáról mindig, az egész olyan fakó és megfoghatatlan ezáltal, hogy feltételezhető az is, hogy Ben Loman valójában nem is létezett soha és valójában inkább csak Willy Loman képzelgése arról, hogyha más életet választ, akkor a jelenlegi élethelyzete helyett, most milyen emberré válhatott volna.

„Szabadok vagyunk...Szabadok!”

„Ma kifizettem a ház utolsó részletét. De az a ház már nem lehet az otthonunk. Szabadok vagyunk, függetlenek.” /Linda/

ADAPTÁCIÓK A MŰRŐL

AZ ÜGYNÖK HALÁLA (DEATH OF A SALESMAN, 1951)

rendező: Laslo Benedek

szereplők: Fredric March, Mildred Dunnock, Kevin McCarthy, Cameron Mitchell

„Hogy a melodráma miért is dolgozza fel előszeretettel a modern amerikai dráma nagy klasszikusait, nyilvánvalónak tetszik – Williams, Miller, Albee és az előfutár Eugene O’Neill színműveinek alapszituációi melodramatikus helyzetek, melyek középpontjában a család és annak elfojtott konfliktusai állnak. (...) Mialatt egy-egy családi titok, eltemetett konfliktus feltárul, a hősök mélyanalízisen mennek keresztül, megismerik az utat a saját és egymás tudattalanjába. A melodráma ezekkel a filmadaptációkkal jut a legközelebb a (lélektani) realizmushoz – azok a konfliktusok, emberi drámák, melyek eddig is a műfaj kiindulópontjai voltak, most már nem csupán a néző érzelmeire, de az értelmére is hatni képesek, a filmeket nézve mindannyian egy pszichoterápiás folyamat részeseivé válunk.”-írja Hugler Tímea: A melodráma műfaj története 3-3 (Filmtett, erdélyi filmes portálon szereplő cikkében)

DEATH OF A SALESMAN (1966)

rendező: Alex Segal

szereplők: Lee J. Cobb, Mildred Dunnock, George Segal, James Farentino

Az ügynök halála 1966-ban készült amerikai televíziós filmadaptációját Arthur Miller azonos című, 1949-es drámájából alakították át. A filmet Alex Segal rendezte és maga Miller adaptálta televízióra. Számos díjra jelölték az adaptációt. A produkció az eredeti, 1949-es Broadway szereplőgárdából származó két főszereplőre írta továbbra is a Willy és Linda karakterét. Az előadás egy erős drámai fordulatot jelentett George Segal (Biff Loman) számára, aki képregényes munkáiról volt ezidáig ismert és a fiatal Gene Wildert Bernard szerepében láthatjuk.

AZ ÜGYNÖK HALÁLA (DEATH OF A SALESMAN, 1985)

rendező: Laslo Benedek és Volker Schlöndorff

szereplők: Dustin Hoffman, Kate Reid, John Malkovich, Stephen Lang

Hoffman, mint főszereplő hazánkfíát, a Mephisto-t is jegyző Szabó Istvánt szerette volna a rendezői székbe helyezni, de a szervezők összekeverték őt német kollégájával, így lett a film rendezője végül Volker Schlöndorff. A díszletek szándékos elnagyoltságának köszönhetően és a folyamatos dialógusok miatt a film inkább nevezhető színelőadásnak, semmint mozgóképi műnek, lényegében az egész olyan, mintha egy színházi előadást vettek volna filmre. Hoffman és Malkovich valami egészen nagyot alakítanak, pályafutásuk egyik kimagasló szerepét Az ügynök halálában formálták meg.

MAGYAR ŐSBEMUTATÓ: NEMZETI SZÍNHÁZ

AZ ÜGYNÖK HALÁLA, 1959

rendező: Marton Endre

szereplők: Timár József, Somogyi Erzsébet, Kálmán György, Kállai Ferenc

Marton által rendezett dráma az eredeti szöveget követte amennyire csak lehetséges, sőt a színpadi instrukciókat is tüzetesen figyelembe vették feldolgozása során. Ekkor még kevésbé volt fontos a színészi játékban testtel való játék, az arcjáték, a líraiság használata sokkal meghatározóbb volt. Egyszerre egy koncepció színrevitelére összpontosítottak inkább, s azt a legapróbb részletig igyekeztek követni a szöveg szerint.

Korabeli kritika:

„(...) megtaláljuk benne az évszázadok alatt kialakult műfaj minden kellékét és az utolsó évtizedek színpadi vívmányait is. Van itt expozíció, kifejtett tragikus befejezés is és van megelevenedett emlékezetes, hely és idő cseréje szerves, szétbonthatatlan egységben. És egyféle élet süt a színpadról, megragadja a nézőt a szereplők sorsa, látjuk és halljuk kibontakozni jellemüket sokoldalúan. Semmit sem titkol Miller, nem dolgozik meglepetésekkel, különleges trükkökkel. A szó erejével, a gondolatok gondolatébresztő hatásával érteti meg mondanivalóját s bemutatván az amerikai élet egy darabkáját - Ítélik. Egyszóval: igazi színházi élményt nyújt Az ügynök halála előadása.

Egy valami hiányzik mindössze a drámából - de nem véletlenül, vagy hibaként - a drámai hős. Miller művének nincs hőse, mint ahogy annak a világnak, amelyet ő megelevenít, nincsenek hősei. Nem, Willy Loman, az ügynök nem hős s családjának tagjai közt sincs hős - áldozatok valamennyien.(...)” – részletek, írta : Lenkei Lajos

AZ ÜGYNÖK HALÁLA, 2016

ÖRKÉNY SZÍNHÁZ

rendező: Mácsai Pál

díszlet: Kálmán Eszter

szereplők: Gálffi László, Kerekes Éva, Molnár Áron, Ficza István, Csujka Imre, Epres Attila

„Egyel fontosabb ennél, mi közünk a darabban megjelenő kilátástalansághoz, illúzióvesztéshez, hogy ugyanúgy hazudjuk-e el az életünket, mint ahogy Willy Loman teszi? Kapásból az volt rá a válaszom, hogy nem, aztán egyet hátraléptem, és rájöttem, hogy de.(...) Ami pedig minket illet, a szüleink megadtak nekünk mindent, hogy többre vigyük, mint ők, talán túl sokat is, és így lettünk mi a Pán Péter generáció, tudják, akik kapunyitási pánikban szenvednek, elképzelésük sincs, mit kéne kezdeniük az életükkel, és 35 évesen is otthon laknak. Talán egy kicsit leegyszerűsítem a történetet, de ebből a szemszögből figyelve nagyon is rímél a 21. század Magyarországa a 20. század Amerikájára.”-írja Puskás Panni a revizor online c. online folyóiratban?

VÁLASZTOTT SZÍNHÁZ ADOTTSÁGAI

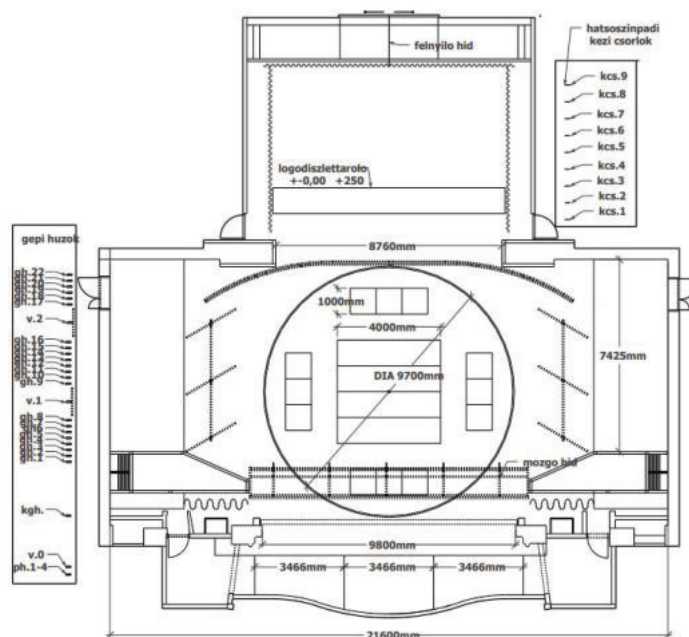
A kaposvári Csiky Gergely Színház más vidéki színházak adottságait tekintve egy igen jó lehetőségekkel bíró nagyszínpaddal rendelkezik. A színpad teljes belső szélessége 21,6 méter az oldalszínpad területével együtt, mélysége pedig az előszínpadtól a hátsószínpad horizont függőnyéig nézve pedig 21 métert foglal magába. Melyből az előszínpad mélysége 277 cm, maga a nagyszínpad fő terének mélysége portáltól portálig 1076 cm, melyből 970 cm a forgó átmérőjét teszi ki, a központi térrész szélessége a két oldalon megtalálható takarófüggönyig (beállított szögüktől függően) kb 1200 cm.

A főportál szélessége 980 cm, míg a hátsó színpadé már csak 876cm, mindkettő magassága pedig 760cm. A portál fölött megtalálható mozgó híd összeköti a két oldalt megtalálható világítótornyot, emellett pedig megfelelő lehetőséget nyújt világítási szempontból.

A díszletek építését, szállítását, tárolását vagy a díszlet váltakozását tekintve a hátsó színpad mérete és annak hátuljában megtalálható színpadi díszletkapu, a hátsószínpad felett megtalálható lógódíszlettároló vagy a színpad felett megtalálható zsinórpadlás nagyban elősegíti minden háttér munka gördülékeny lezajlását. Mindemellett pedig a forgószínpad specifikuma, amellyel hogy egyes szegmensei képesek lesülyedni és felemelkedni forgás közben (amelyek 100x100cm-es és 100x400cm-es mezőkből áll), maga a teljes átmérőjű forgó is lesüllyeszthető egészen az alsó színpad aljára, így képes fel- és/vagy leszállítani majdnem egy teljes színpadnyi díszletelemet, hiszen az alsó színpad belmagassága 250 cm. Ugyanezen elven működik az előszínpad teljes szélességében is, így olyan előadásokkor, amikor a zenekar nem a zenekari árokban helyezkedik el, vagy egyáltalán nincs is a darab során élőzene, akkor az előszínpad részeit is le lehet engedni akár részenként, akár az egészet egybefüggően is.

A tér maximális teherbíró képességét tekintve a díszlet súlya kb. (350kg/m² vagy 550kg/m²) .kg-ig terjedően lehetséges, a falak magasságát tekintve pedig maximum kb 800 cm-es falakat tud befogadni a színpad, a zsinórpadlásban tárolt díszletelemek elhelyezkedésére való tekintettel.

Összességében a jelenlegi tervezésemhez mérten teljes mértékben jó választásnak bizonyul a kaposvári Csiky Gergely Színház által nyújtott színpadi lehetőségek skálája.

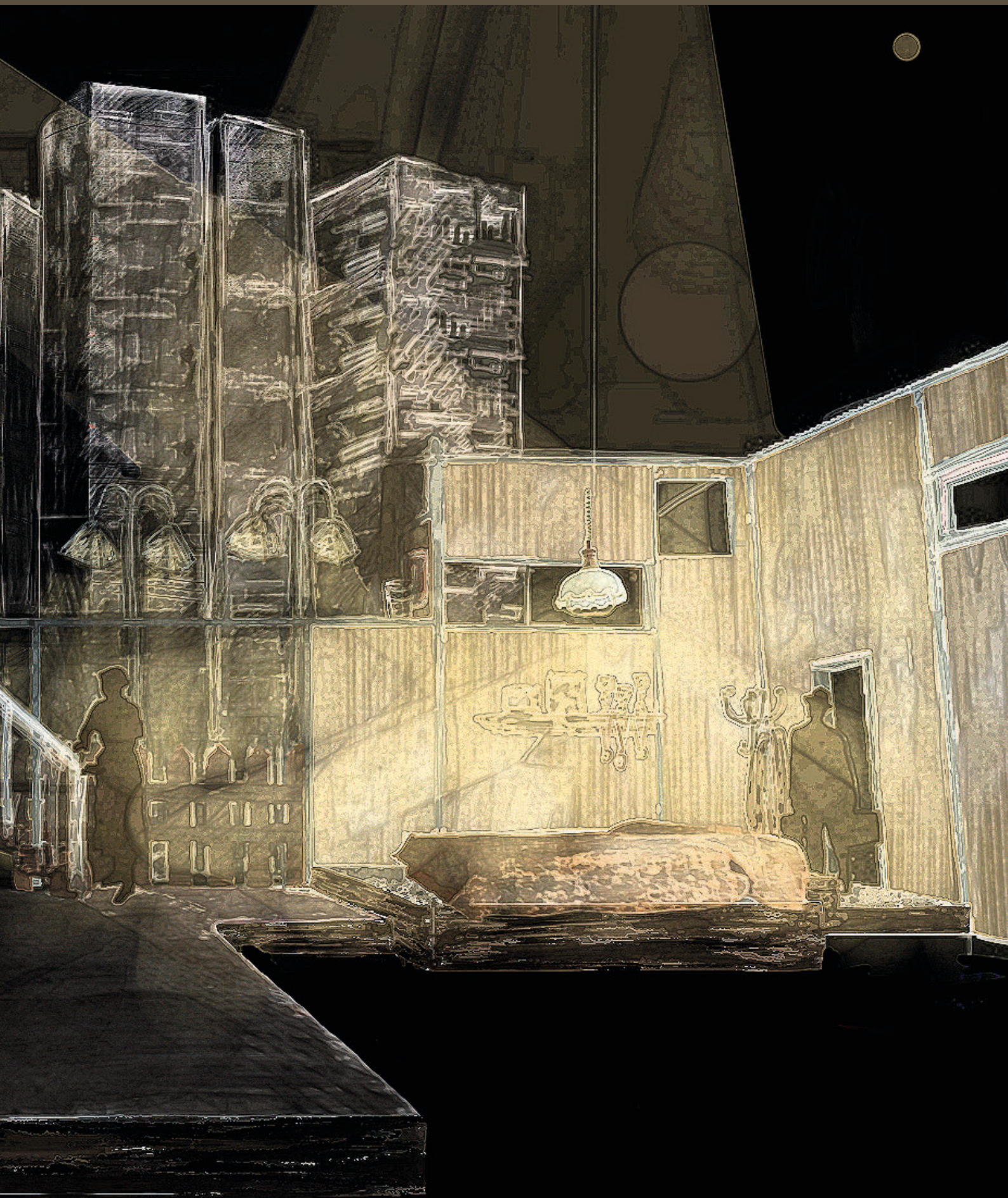

a koncepciótól a megvalósítás lehetőségéig

V.

**DÍSZLET-
TERVEZÉS**

KONCEPCIÓ MEGHATÁROZÁSA

Diplomamunkám feladata Athur Miller Az ügynök halála című színpadi mű díszletének megtervezése a kaposvári Csiky Gergely Színház nagyszínpadára.

Koncepcióm alapját a gyűjtés és a hangulatfestés során kitűzött irányvonal határozta meg, a tervezésem során fontosnak tartottam, hogy a darab realista hangvétele és a tipikus amerikai jellegzetes vonások mellett körbelengje az egész darabot egyfajta élethetetlen atmoszféra, amely amellet, hogy a szmogos nagyvárosi hangulatra emlékeztethet, magának az ügynöknek a belső érzelmi vonásait tükrözi. Tehát egy olyan nehéz, fullasztó és dohos összképet képzeltem el a teljes mű látványa kapcsán amely folyamatosan egy ilyen szív-szorítóan nehéz életet ábrázoló közeget állít fel elénk.

Formailag tekintve pedig szerettem volna elemelni a darabot a realitás talajáról, ahhoz, hogy a flashback-ek által képzett folyamatos ugrások, a jelenetek közötti viszonylag gyors váltások érvényesülni tudjanak. A viszonylag központi nézőpontra komponált térben a drámaíró által is meghatározott alapelemeket egy egyszerűsített, absztrahált felfogásban szerettem volna tálalni, így a koncepció részévé vált egyfajta konstruktivista összkép, amely jól illeszkedik a fent említett eszmei elképzeléshez.

„Nem tudunk többé elhelyezkedni az adott keretek között sem a társadalomban, sem a művészetben. Nem akarunk a régiből újat komponálni. A mi korunk a konstruktivisták kora. Művészet, tudomány, technika egy ponton érintkeznek. Az új forma az architektúra.”

Kassák Lajos

Ennek a kettősségnek az összekovácsolásából egy olyan rendszerezett, de mégis darabjaira hullott képet kapunk a mű látványáról, amely tökéletesen magába foglalja Willy Loman gondolatvilágát, hogy ő miként gondolkozik az életről, mennyire belefáradt mindabba az általa elképzelt és összeállított világba, amiért egész élete során dolgozott. Valaha hitt az amerikai álom egyszerű rendszerében, ebbe kapaszkodva élte le a teljes életét és ebbe a vízióba rángatta bele az egész családját is. Az általa teremtett élethelyzetet láthatjuk tehát, amikor a színpadi látványképről beszélünk.

Ez az áttekinthető konstruktivista szellemiséget magán hordozó struktúrája a díszletnek az amerikai álom felépítését és eszméjét szimbolizálja, míg az elemek textúrája és az egész teret körbelengő atmoszféra az ügynök jelenlegi érzelmi viszonyát ehhez kapcsolódóan, és természetesen saját életére és családjára tekintve. A ház falai között néhol áttört, csak vázszerkezetes megoldással érzékeltetve a széthullott világkép és a dohos, szmogos belefáradt közeg érzését, amely végig kíséri a darab során az általam tervezett díszlet látványvilágát.

KARAKTEREK RÖVID ELEMZÉSE

WILLY LOMAN

- bizonytalan, önámító, naív
- teljes szívvel hisz/hitt a könnyű sikerben és a gazdagságban
- illúziói kudarcával való szembesülése elől sorozatosan menekül
- egyre irracionálisabb megnyilvánulások, összemosódnak az idősíkok a fejében
- viselkedése sokszor ellentmondásos, kissé dühös az életre, gyakran megszállott
- figyelemre vágyó egyéniség, a sikervágy vezérli a végsőkig
- sikeres karriert futott testvérére egyáltalán nem irigy, követendő, ámulatos példaként tekint rá

LINDA LOMAN

- hűséges, szerető feleség, csodálja férjét
- támogató, végsőkig kitartó, önfeláldozó
- mindentéren ápolja és összetartja a családot
- hisz az amerikai álomban
- irreális elképzeléseiben is kérdés nélkül támogatja férjét
- a támogatásért lemond minden észérvről

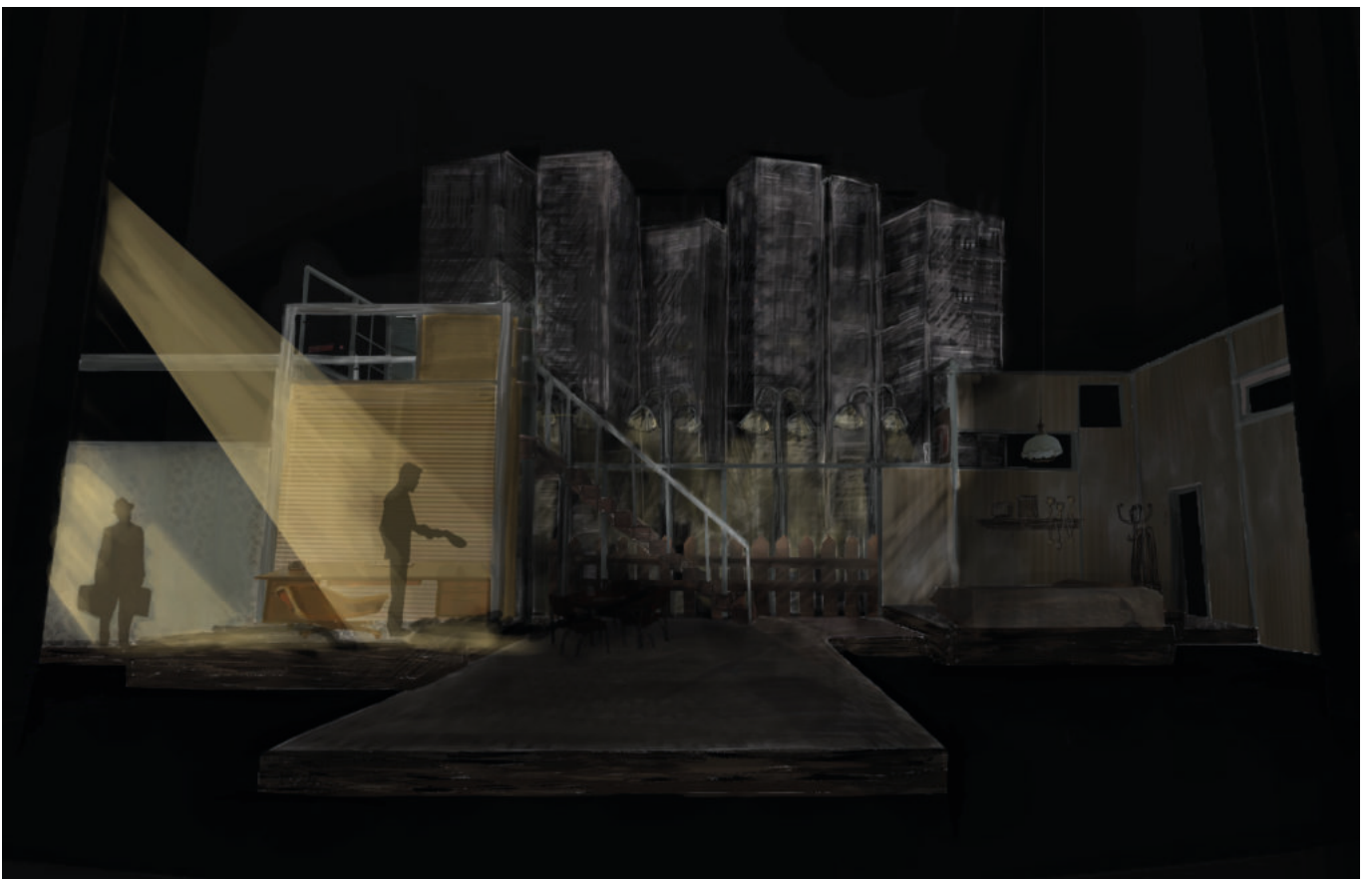
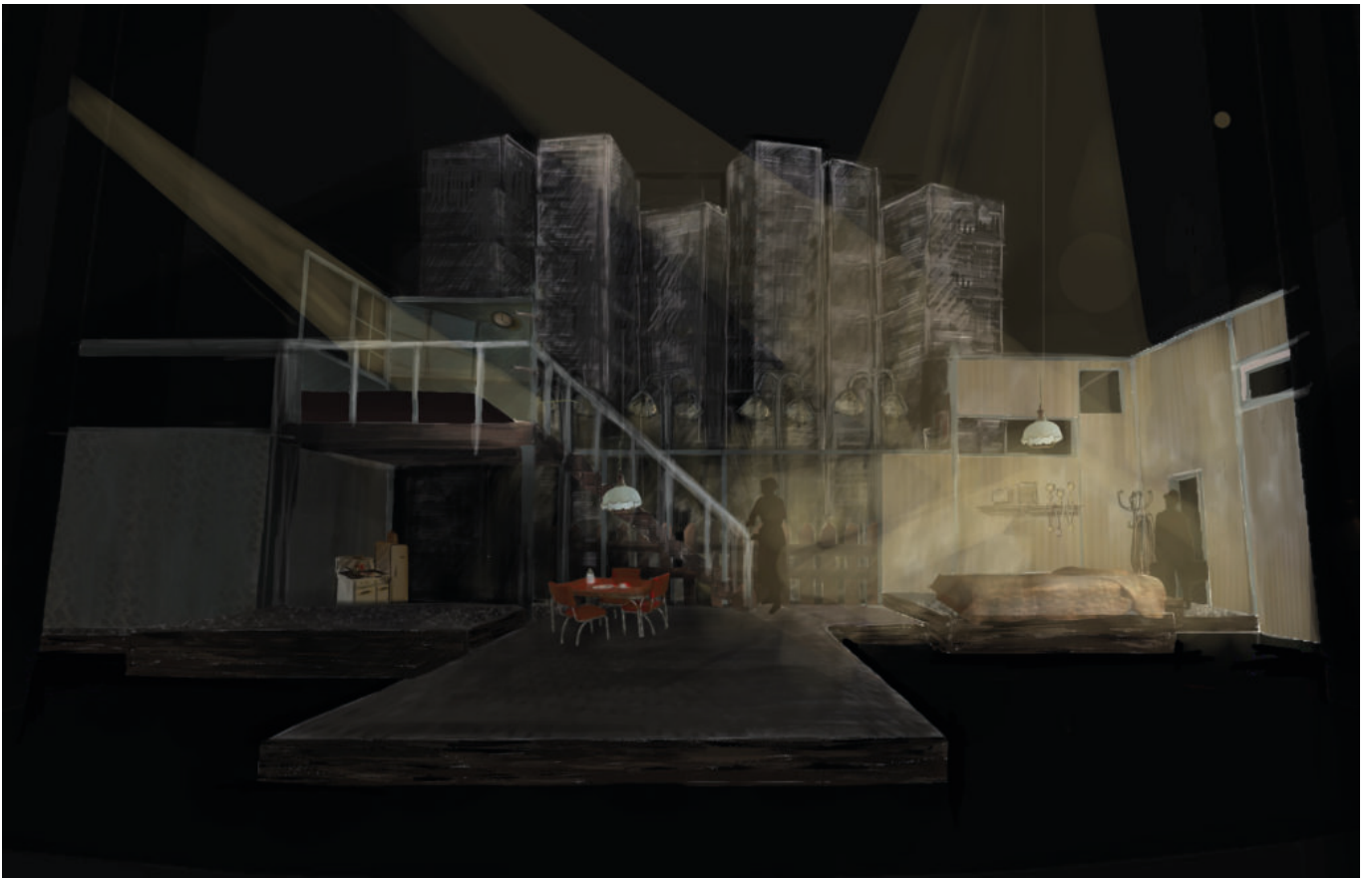
BIFF LOMAN

- idősebbik fiú gyermek, footballista karrier lehetősége, de matek érettségi bukás
- fejlődőképes, van benne lehetőség, elégedett lenne az egyszerű élettel,
- nem fél szembesíteni apját az igazsággal
- apjában való csalódás után mégis megkeseredett
- kleptomániás, elbocsátják mindenhol
- Willy sebezhető, tragikus oldalát képviseli

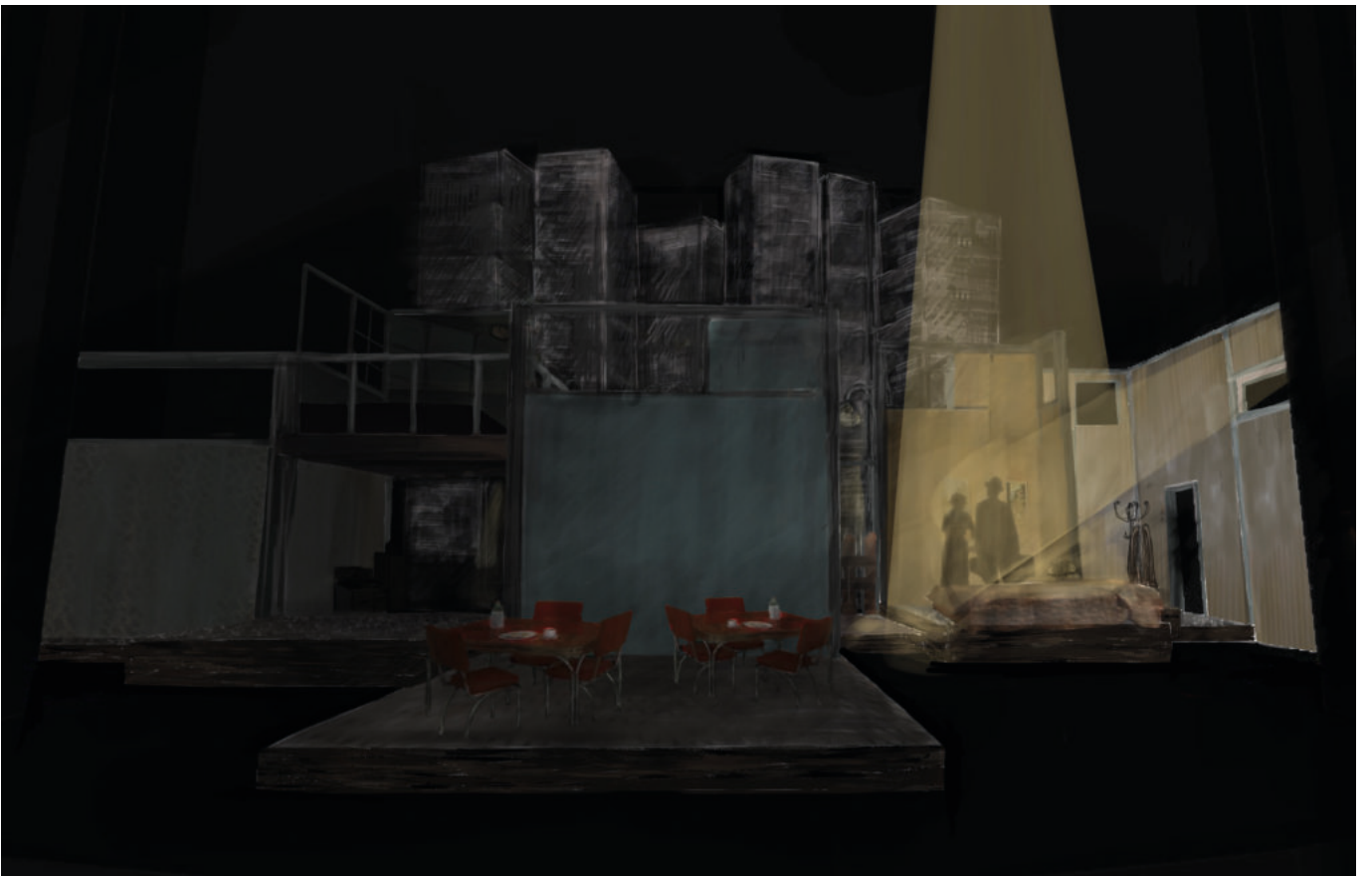
HAPPY LOMAN

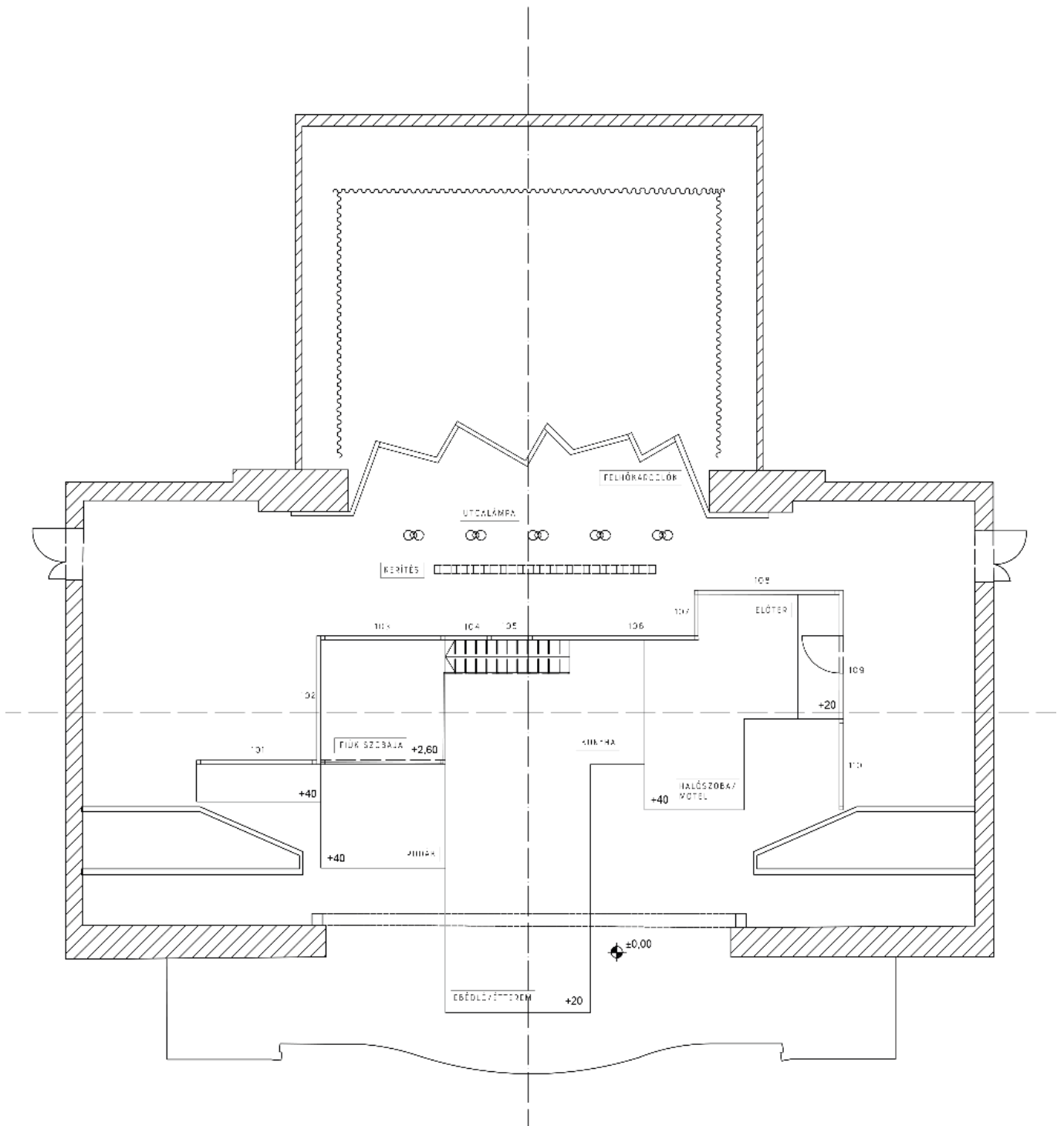
- Willy kisebbik fia, egész életében Biff sikerének árnyékában élt
- ezt a nők fogyasztásával és szakmai ambícióival kompenzálja a jelen korban
- Willy egóját, ambícióit és a társadalmi elvárások vak szolgásgát képviseli
- rendkívül fontosnak tartja magát (munka viszonylatban, pont mint az apja)
- irreális gondolatok
- magányos és a nevével szöges ellentétben nagyon boldogtalan életet él

LÁTVÁNYTERVEK

ARTHUR MILLER: AZ ÜGYNÖK HALÁLA DÍSZLETTERVEZÉS	LÉPTÉK: M=1:100	KÉSZÜLT: 2023.04.24.	MUSZAKI RAJZ - ALAPRAJZ	ANDI LIZA, HARMADÉVES LÁTVÁNYTERVEZŐ HALLGATÓ
			AJÁNLULI NYOMTATÁSI MÉREI: A 3	MATE KAPOSVÁRI CAMPUS PIPPL-GÖNKAI MŰVÉSZETI INTÉZET LÁTVÁNYTERVEZÉS SZAK

JELENETVÁLTOZÁSOK LEÍRÁSA

I.FELVONÁS

1. Az első képnél Willy Loman megérkezik otthonába, Linda kijön a hálószobájukból, majd miután lesegíti ruháit a konyha részbe mennek. Az egész tér egybenyitott, falakkal nem elkülönített helyen látjuk a cselekményt.
2. Biff és Happy az emeleti szobájukban az ágyban felülve hallgatóznak, majd párhuzamosan látjuk őket is külön beszélni, úgy, hogy nem hallják egymás párbeszédét.
3. Willy kimegy a hálószobából a konyhába, magában beszél, majd felszól fiainak, - nem tiszta, hogy ezt nosztalgikus gondolatának köszönhetően teszi vagy direkt - majd le kiabálnak hozzá, s elhalványul a fény a szobájukban, lefekszenek.
4. Willy a konyhában félhomályban keresgél a hűtőben és magában beszél fiához, majd lassú fényátvezetéssel megjelenik előttünk az első múltbéli jelenet és a fiúk kint az udvaron kocsit mosnak/ kosaraznak.
5. Bernard lép be, s próbálja Biffet tanulásra bírni, majd elmegy, Lomanek a színen maradnak, majd az egykori Linda is belép hozzájuk egy mosókosárral. Fiúk elmennek, az ügynök és a felesége a konyhába mennek lassan.
6. Miközben a konyhában beszélgetnek -továbbra is a múltban- egyszerre csak egyre inkább egy női kacagás hallatszódik, majd párhuzamosan Linda beszéde közben lezajlik a színen egy jelenet, ahol az ügynök a múltban megcsalta feleségét- többszörös flashbackként egymásban-. Mindezt egy lezsilipelt fallal elválasztottan, de mégis saját hitvesi ágyukban látjuk (mint motelszoba).
7. Majd Willy Loman fokozatosan visszatér a múltbéli helyzetbe és Lindával beszél tovább. Majd újra látjuk Bernardot, aki továbbra is Biffet keresi. Közben a nő nevetése még mindig fel-fel hallaszlik.
8. Hirtelen visszatérünk a jelenbe, Linda kimegy férjéhez aki a félhomályban magányosan ül a konyhában. A fiúk is lemennek, majd a szomszéd, Charlie is feltűnik a kapuban, bejön.
9. Többiek elmennek aludni, Charlie és Willy kártyáznak. Majd párhuzamosan a jelen cselekményeivel megjelenik Ben és egyszerre próbál mindkettővel kommunikálni. Charliet bunkón lerázza a kártya miatt.
10. A fiatal Linda is megjelenik újra, miközben a valóságban Willy újra egyedül maradt. A fiúk is újra fiatal felnőttek, kint boxolnak. Megjelenik a régi Charlie és Bernard is. Fokozatosan kimennek, végül Ben is.
11. Újra a jelenben vagyunk és Linda kimegy hozzá a konyhába, Willy kiindul sétálni éjszaka az utcára, közben Biff lejön a szobából, majd Happy is utána. Willy vissza ér, összevesznek, majd másnapra megbeszélnek egy vacsorát 3-an. Az ügynök még beszél pár szót a hálószobában Lindával, majd lefekszenek.

II.FELVONÁS

1. Nyitókép, ahogy Willy és Linda reggelizik. Majd felsegíti Linda a kabátját és elindul otthonról. Majd Biffel telefonál a konyhában.
2. Linda telefonálásával párhuzamosan a tér átalakul Howard Wagner irodájára és lassan a fény is átáll erre a jelenetre. Willy a főnökéhez érve kéri, hogy adjon neki munkát, Howard pedig az új magnetofonját mutogatja neki közben szüntelenül. Összevesznek, majd kirúgják Willyt.
3. Egy újabb flashbackkel Ben és Linda jelenik meg az erkélyükön, majd a fiúk is megjönnek az iskolából, utánuk Bernard is feltűnik. Kocsiba pattannak, elmennek meccsre a fiúk.
4. Újra a valós időbe ugrunk, Willy már Charlie irodája felő tart, a felnőtt Bernard kedvesen köszönti szomszédját. A fény elsötétül.
5. Vöröses fényvel az étteremben vagyunk, Stanley, a pincér, Happy, Biff majd két nő jön az étterembe, majd később apjuk is megérkezik. A fiúk lelépnek a nőkkel miután apjuk bojong, újra hallja a nő hangját.
6. Willy újra visszaréved, tovább folytatódik a nővel való jelenete a motelben- majd láthatjuk hova fut ki a cselekmény, Biff rájuk nyit és megtudja az igazat apjáról.

7. Willy visszatér a valóságba, Stanley felsegíti, majd hazaindul.
8. A fiúk hazaérnek sietve a lányoktól anyjukhoz, apjuk még nem ért haza.
9. Hazaér Willy, kezében zseblámpával kiindul egyből a kertbe ültetni -éjszaka van-, Linda nem tudja visszatartani.
10. Vetés közben feltűnik Ben alakja, vele beszél öngyilkossági tervéről. Ben eltűnik, Biff bejön.
11. Bemennek a konyhába Lindához és Happyhez. Biff próbál apjával beszélni, Willy konok, végül Biff őszintén kiadja magából érzéseit, sír, ráborul apjára, Willy is megnyugszik, hogy szereti őt fia.
12. Fiúk elmennek, a szülők a konyhában beszélnek még tovább-közben olykor feltűnik Ben és suttogja folyton Willynek, hogy tegye meg amit tervez.
13. Linda elindul lefeküdni, Willy még marad. Majd hirtelen felöltözik elindul otthonról. Majd kocsi hangját halva tudjuk meg, hogy elment.

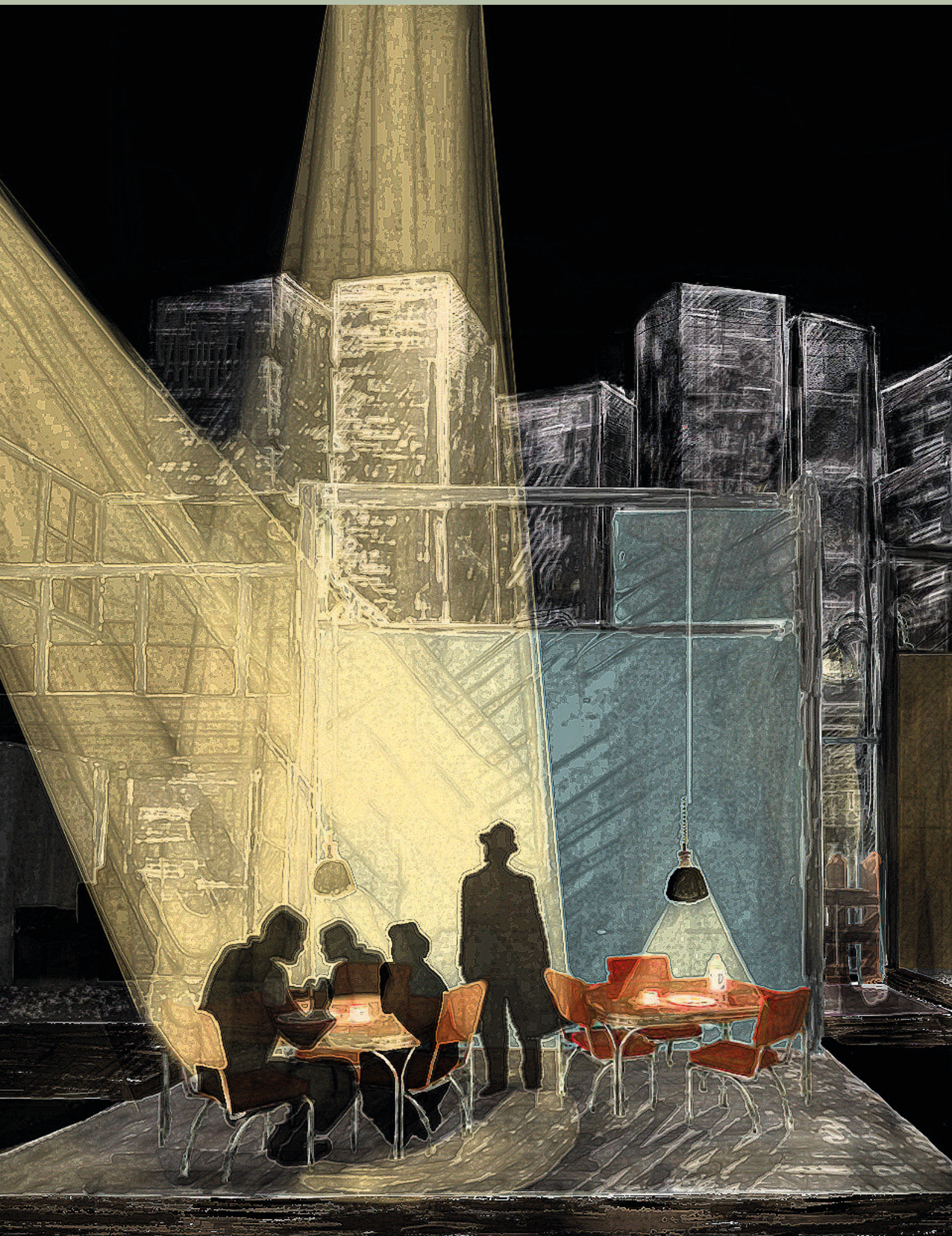
REKVIEM

Charlie, Linda, Happy és Biff kinn állnak a sírja felett. Beszélgetnek, sötétedik egyre halványabban látszanak. El.

VI.

BEFEJEZÉS

ZÁRÓGONDOLATOK

Arthur Miller Az ügynök halála című darabot elsősorban a dráma cselekménye és annak mély és sokoldalú tartalma miatt, mindemellett pedig Willy Loman karakterének kulcsfontosságú szerepe, továbbá az őt körülvevő családnak a szerepe miatt választottam diplomamunkámnak. A világ minden táján egyaránt sikereket aratott darab mondanivalója sose vesz aktualitásából és olyan gondolatokkal tölti meg a színpadot, amely nem csak az amerikai társadalomnak szól, hanem az egész emberiségnek, kortalanul.

Fő célkitűzésem a tervezésben az volt, hogy egy szavak nélkül is beszélőképes teret tervezek a műhöz, amely magán hordozza Willy Loman minden érzését, fájdalmát. Az előadás vizuális anyagának tervezése során tipikus amerikai szimbólumokat kerestem, amelyek kiegészítik a látványvilág teljes összképét, mindemellett, hogy a tér voltaképp az egész drámai mű során ugyanabban a hangulatban zajlódik le.

Fontosnak tartom megemlíteni, hogy a történet teljes mértékben az amerikai világra való tükröt mutat, így valamelyest mindig kihívást jelent más nemzetiségű országokban legalább olyan hatást elérni a darab mondanivalójával anélkül, hogy aktualizálnánk és átírnánk az adott nép problémáira. Ennek ellenére „Az ügynök halála” esszenciáját mégis az eredetileg megfogalmazott gondolatok adják, ennél fogva az amerikai karakter, mint olyan kulcsfontosságú a látványban. Mindennek a karakterességnek a térben való vizuális megjelenésének az átírata színházias, absztrahált formákká teszi valójában hatásossá a teret.

Számomra az egyik legfontosabb egy tervezés folyamatában, hogy ezekkel a formai átírásokkal, vagy akár a végsőig leegyszerűsített alakokkal - akár új, a mai kor jegyeit magán hordozó - hiteles atmoszférát teremthessek a színpadon.

Ezáltal pedig ebben az interpretációban benne vannak a gondolataim, az általam befektetett munka és tudás, így végsősoron ettől válik egyedivé és megismételhetetlenné minden alkotói munkafolyamat.

Andi Liza

FORRÁSOK

Seress Ákos: A veszedelem színházai, Az amerikai dráma a hidegháború alatt, Kronosz Kiadó, Pécs 2016

Hvány, csonkít[ás], (ki)húzás, (el)hallgatás a drámában és a színpadon, Színháztudományi Kiskönyvtár, Kronosz Kiadó, Pécs, 2014

Bollobás Enikő: Az amerikai irodalom története, Osiris Kiadó, Budapest 2006

https://www.academia.edu/19644446/A_csal%C3%A1d_%C3%A9s_a_bunker_A_csal%C3%A1d_sze-repe_Arthur_Miller_dr%C3%A1m%C3%A1iban?fbclid=IwAR0HYEf5bkGN7PIWwJ85My8EDDH-sQzwKNPk9v8-m6SRLuVss5_OCai7OogU

https://www.apertura.hu/2012/tavasz/seress-szinhaz-film-es-a-panoptikus-gepezet/?fbclid=IwAR2h-tiu-CIYbFOj82ioaSpSvMSOByOwlYaD9I6L5DJcWC_r_HbM0ws0JJGc

<https://revizoronline.com/hu/cikk/6159/arthur-miller-az-ugynok-halala-orkeny-szinhaz?fbclid=IwAR-2bpDPmEv5glYx6VrgZaP7cFrDrzIRYRVT4WJJGrhlhCIRnqrRVo2juXqs>

<https://nemzetiszinhas.hu/eloadas/az-ugynok-halala-2?fbclid=IwAR1H5DhBEW39E0lgoymBbPaNfqBr-sqLYca4a-h5q6lAlj3nYlnU053tq-Z8>

https://theatron.hu/theatron_cikkek/timar-jozsef-es-az-ugynok-azonositas-a-emlekezet-es-jatekterelmez-es/

https://danubeinstitute.blog.hu/2019/05/28/hova_tunt_az_amerikai_alom

https://hu.wikipedia.org/wiki/Az_amerikai_%C3%A1lom#:~:text=Az%20amerikai%20%C3%A1lom%20kifejez%C3%A9s%20azt,legink%C3%A1bb%20folytonos%20%C3%A9s%20n%C3%B6vekv%C5%91%20j%C3%B6vedelemmel.

https://ideo-logic.blog.hu/2017/07/21/a_sotet_otvenes_evek_nyugaton

<https://hu.wikipedia.org/wiki/Hidegh%C3%A1bor%C3%BA>

<https://meltanyossag.hu/szurke-senkik/>

<https://femina.hu/kapcsolat/mintafeleseg-50-es-evek/>

<https://hu.eferrit.com/ranch-style-house-tervek-az-1950-es-evektol/>

A dicsőség e Ranch stílus az, hogy nem kell egy nagy tétel. Fotó: Buyenlarge / Archív Fotók / Getty Images (kivágott)

<https://hu.eferrit.com/hazstilus-utmutato-az-amerikai-otthonba/>

A bungalow építészet Amerika által Storm nevű amerikai bungalow, dupla homlokzattal.

Fotó © Ryan McVay / Getty Images

Martin, Sara K. és társai.

A második világháború utáni lakossági építészet Maine-ban: útmutató a földmérők számára. Maine Historic Preservation Commission, 2008-2009.

McAlester, Virginia és Lee. Útmutató az amerikai házakhoz . New York. Alfred A. Knopf, Inc. 1984.

<https://hu.eferrit.com/a-minimal-traditional-style-ertekesitese-az-1940-es-evek-amerikajahoz/>

[https://hu.wikipedia.org/wiki/Az_%C3%BCgyn%C3%B6k_hal%C3%A1la_\(sz%C3%ADnm%C5%B1\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Az_%C3%BCgyn%C3%B6k_hal%C3%A1la_(sz%C3%ADnm%C5%B1))

<https://www.mafab.hu/movies/death-of-a-salesman-74249.html>

<https://port.hu/adatlap/szindarab/szinhaz/az-ugynok-halala/directing-17060>

https://dunavolgyipeter.hu/televizio_tortenet/esemenyek__emlekek__dokumentumok_a_hazai_televiziozas_tortenetebol/lehet_hogy_timar_jozsef_utolso_szinpadi_alakitasa_meg_60_evig_dobozba_zarva_marad_

<https://filmtett.ro/cikk/a-melodrama-mufajrtortenete-3-3>

https://halfpecssquad.blog.hu/2009/01/17/az_ugynok_halala_death_of_a_salesman

https://revizoronline.com/hu/cikk/6159/arthur-miller-az-ugynok-halala-orkeny-szinhaz?fbclid=IwAR2ib-lFj_3kEppYtaEj09Pkpu3I7CuH3yMzs3MmArvHRAjtZXvLcVMDG4pk

<https://nemzetiszinhas.hu/eloadas/az-ugynok-halala-2/kapcsolodo-tartalmak>

https://www.academia.edu/19644446/A_csal%C3%A1d_%C3%A9s_a_bunker_A_csal%C3%A1d_szerepe_Arthur_Miller_dr%C3%A1m%C3%A1iban?fbclid=IwAR3Ytl6OpSrwup0jcVVzNrLUbnQvtphgO-AWF_Ud97FoKXH4Pf3W-PPNx4D4Q

https://www.apertura.hu/2012/tavas/seress-szinhaz-film-es-a-panoptikus-gepezet/?fbclid=IwAR09vtSFioVcWA8KIkGq2nVZxIMxzBhp2CcZPb_LA-QrEbKzgxTQDZR3JwQ

FELHASZNÁLT KÉPANYAG:

Franz Kline, New York, olajfestmény vászonra, 1953

<https://hu.pinterest.com/pin/742882901053751443/>

<https://www.radiofrance.fr/franceinter/mort-d-un-commis-voyageur-2445145>

<https://hu.pinterest.com/pin/742882901053443152/>

A választó oldalak Arjan Janssen konstruktivista grafikája alapján készültek.

3. sz. melléklet. Hallgatói nyilatkozat

NYILATKOZAT

Alulírott Andi Liza Bevil, a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Kaposvári Campus, Ripp-Rózaai Művelkedési Intézet, Szaktanácsadó szak nappali/levelező* tagozat végzős hallgatója nyilatkozom, hogy a dolgozat saját munkám, melynek elkészítése során a felhasznált irodalmat korrekt módon, a jogi és etikai szabályok betartásával kezeltem. Hozzájárulok ahhoz, hogy Záródolgozatom/Szakedolgozatom/Diplomadolgozatom egyoldalas összefoglalója felkerüljön az Egyetem honlapjára és hogy a digitális verzióban (pdf formátumban) leadott dolgozatom elérhető legyen a témát vezető Tanszéken/Intézetben, illetve az Egyetem központi nyilvántartásában, a jogi és etikai szabályok teljes körű betartása mellett.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*

Kelt: 2023 év 04. hó 26. nap

Hallgató

2. sz. melléklet, Konzulensi nyilatkozat

NYILATKOZAT

A dolgozat készítőjének konzulense nyilatkozom arról, hogy a Záródolgozatot/Szakdolgozatot/Diplomadolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A Záródolgozatot/Szakdolgozatot/Diplomadolgozatot záróvizsgán történő védésre javaslom / nem javaslom*.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*

Kelt: Kaposvár év 2023. hó 26. nap

W990

Belső konzulens

*Kérjük a megfelelőt aláhúzni!

2. sz. melléklet. Konzulensi nyilatkozat

NYILATKOZAT

A dolgozat készítőjének konzulense nyilatkozom arról, hogy a Záródolgozatot/Szakdolgozatot/Diplomadolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A Záródolgozatot/Szakdolgozatot/Diplomadolgozatot záróvizsgán történő védésre javaslom / nem javaslom*.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*

Kelt: KAPOSVÁR év 04 hó 26. nap
2023.

Belső konzulens

*Kérjük a megfelelőt aláhúzni!

5. - 6. sz. melléklet.

**Bejelentés és lemondás a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetemen végzett tudományos,
alkotói munka eredményeként létrejött szellemi alkotásról**

Alulírott alkotó bejelentem, hogy a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetemen végzett szellemi alkotás eredményeként az alábbi alkotást hoztam létre.

Kijelentem, hogy A Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Szellemitulajdon-kezelési Szabályzatát megismertem, és annak rendelkezéseit magamra nézve kötelezőnek elfogadom.

Az alkotás címe és rövid leírása (bizalmas információk nélkül):

Arthur Miller: Az ügyek halála

Színházi dizslettervezés

Art Gallery and coffee bar

Kiadottság - és arculattervezés

Az alkotó adatai (név, szak, évfolyam, elérhetőség):

Andi Rixa, Képzőművészeti BA, III. évfolyam, +36703633286

Alulírott nyilatkozom, hogy a jelen úrlapon közölt adatok a valóságnak megfelelnek, és az azokban bekövetkező változásokat legjobb tudomásom szerint jelzem a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetemenek.

Alulírott kijelentem, hogy e műalkotással kapcsolatos minden tulajdonlási jogomról lemondok, az alkotást átadom az intézménynek.

Kaposvár, 20 23. év 04. hó 26. nap

A bejelentő aláírása:

A Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Rippl-Rónai Művészeti Intézete a fenti adatokat bizalmasan kezeli.

Szakdolgozat

Kiállítás- és arculattervezés ART GALLERY & COFFEE BAR

ANDI LIZA BERILL
Látványtervezés BA

Kaposvár
2023

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Kaposvári Campus Rippl-Rónai Művészeti Intézet
Látványtervezés szak

Kiállítás- és arculattervezés **ART GALLERY & COFFEE BAR**

Témavezetők: Molnár Zsuzsanna,
díszlet- és jelmeztervező
mesteroktató óraadó tanár

Herédi Győző,
művésztanár

Készítette: **Andi Liza Berill**
DPI2MS

Specializáció: Díszlet- kiállítás- és arculat-
tervezés

Intézet: Színházi intézet

Kaposvár
2023

TARTALOMJEGYZÉK

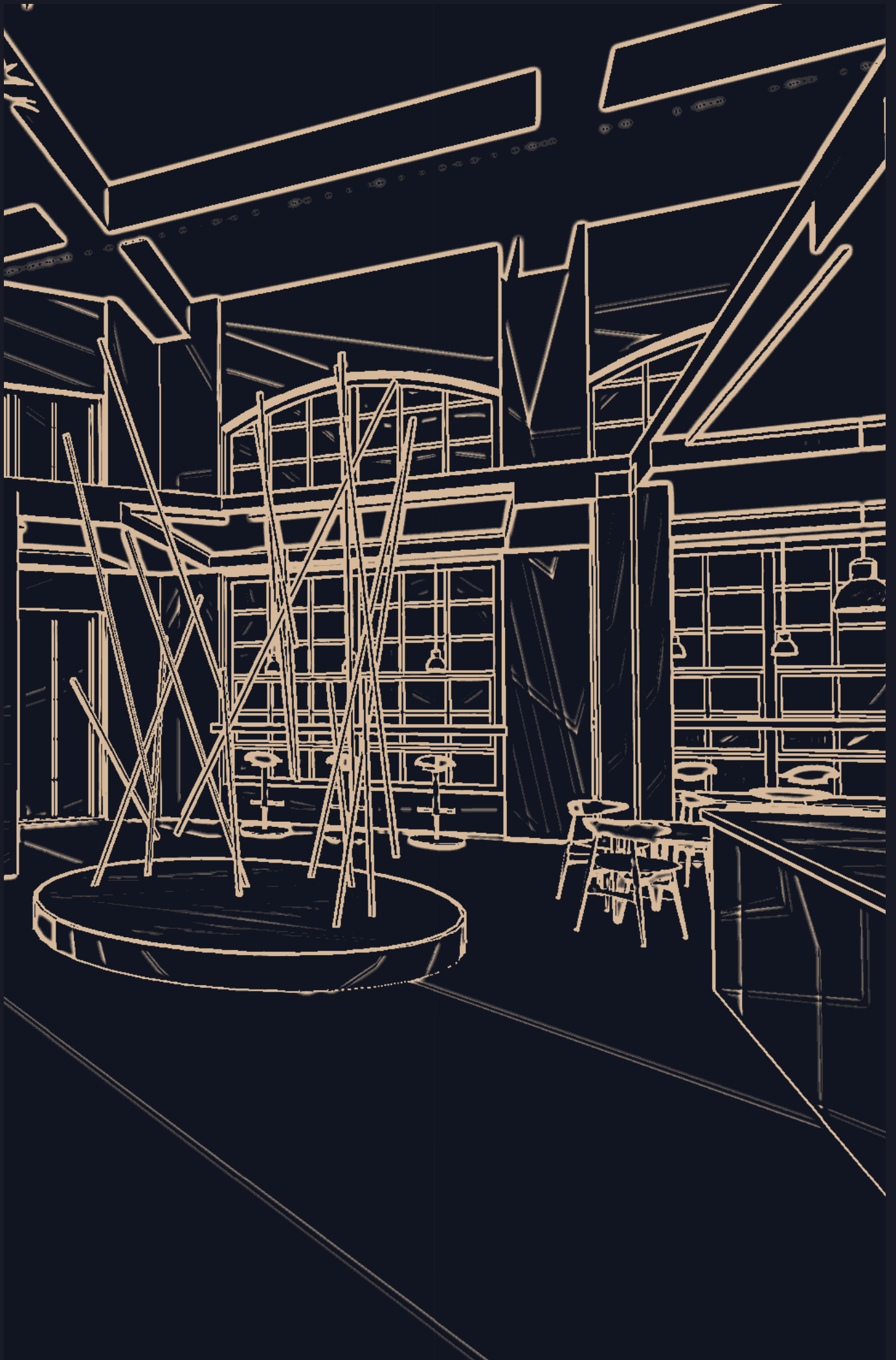
ART GALLERY AND COFFEE BAR, Kiállítás- és arculattervezés

BEVEZETÉS	7
INSPIRÁCIÓ.....	7
GYŰJTÉS, HANGULATI MONTÁZS, VÁZLATOK.....	9
TERVEZÉSI FOLYAMAT ÖSSZEFOGLALÁSA.....	10
ÉPÜLET	
MILYEN A TÉR?.....	13
ELMÉLETI ALAPOZÁS	
MÁSODIK IPARI FORRADALOM.....	17
MAGYARORSZÁGI GYÁRÉPÜLETEK.....	17
TERVEZÉS	
ÖSSZEGZETT KONCEPCIÓ.....	22
TECHNIKAI PARAMÉTEREK.....	23
ALAPRAJZ.....	24
GALÉRIARÉSZ ÉS LÉPCSŐ.....	26
METSZETEK, FALNÉZETEK.....	27
KIÁLLÍTÁS	31
KÁVÉHÁZ	37
ARCULATTERVEZÉS	
INSPIRÁCIÓ ÉS CÉLKÖZÖNSÉG.....	41
MOCK UP-OK.....	41
BRANDBOARD.....	43
ÖSSZEFOGLALÓ	
KÖVETKEZTETÉSEK.....	46
FORRÁSOK.....	46
KIÁLLÍTOTT ELEMÉK FORRÁSAI.....	47

I. BEVEZETÉS

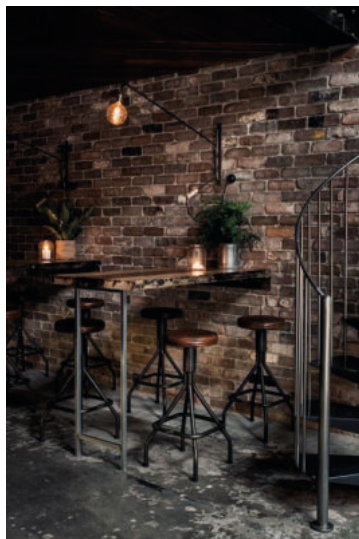

BEVEZETÉS

A dolgozatom egy olyan komplex tervezési folyamatot foglal össze, melyben egy általam megálmodott épületet tervezek meg más inspirációs példák mintájára, alapjaitól indulóan, egészen az épület belső térének kialakításáig, elrendezéséig. Ennek az épületnek a megtervezésén túl, a tér adottságainak megfelelően egy kiállítási tervet is készítek az épületbe. Mindezek kiegészülnek egy összetett grafikai munkával, melynek kapcsán egy kisarculatot tervezek az épülethez/kiállításhoz.

INSPIRÁCIÓ

Egy olyan belsőterre gondoltam, amely a standard kiállítóterekkel ellentétben sajátos módon van kialakítva. Az első pillanattól kezdve egy nagy, nyitott térben gondolkoztam, melyhez inspirációként a régi üvegházakat és gyárépületek adottságait vizsgáltam. Mindkét esetben a nyílászárók mérete és kialakítása nagyon meghatározza az épületek homlokzatának megjelenését. Ezeknek köszönhetően a sok fény melegsége már-már nyugalmat árasztó érzést ad az épület belsőtereinek, ez társul egyfajta határozott, tömör megjelenéssel és teljességgel, a funkcionalításra való törekvéssel, ezáltal egy nagyon komoly, erőteljes és kemény megjelenést adva az épületnek.

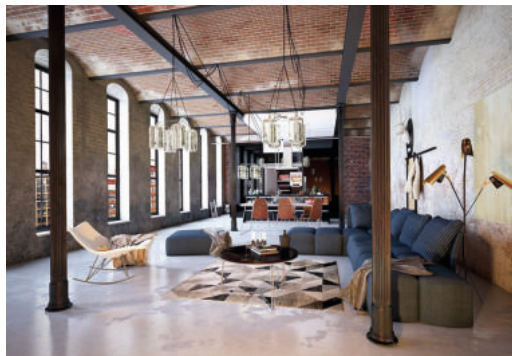
LOFT

A loft stílus az amerikában az 1940-es években alakult ki, amikor a nagyvárosok központi részei megfizethetetlenek voltak sokak számára, így az ipari helyiségek alacsony bérleti díjaiból és az épületek jó funkcionális jellemzőiben kerestek lehetőségeket. Idővel kreatív szakmák, művészek, tervezők, építészek választották ezeket a tereket műhelyükként, kiállítási helyiségekként, vagy lakásukként.

A loft önmagában nagyjából a magyar padlás szónak feleltethető meg, így például ha egy családi ház rendelkezik loft-tal, akkor ott általában a padlásról van szó, de a loft jelenthet emeletes ágyat, de az angolban a loft jelenthet galériarészt is.

Az angolszász területeken erre a szóra hallgató, nagy belmagasságú terek a régi gyárakat és épületeket jelentette. Mivel a gyárakban szükséges volt a nagy helyek kialakítása a munkához, ezek a lakások nagyon tágasak voltak, jellemzően nem használtak a térelválasztó falat se (viszont emiatt elengedhetetlen tartóoszlopokkal ellátni a teret, főleg beépített galériarész esetén), így viszont az egész légtér egyben van.

Ezeknek a loft belsőknek az egyik legjobb tulajdonsága, hogy az ablakok óriási méretéből következően nyitott elrendezéssel és rendkívül fényes térrel rendelkeznek. Ezeket a tereket a minimalizmus jellemzi, ami szépen mutatkozik a falak fehér vagy nyersen hagyott felületeiben (utóbbi esetében kilátszik a burkolatlan téglá). Legtöbbször a bútorok is egyszerűek, de a legtöbb loftban például csillár sincs, csak a fedetlen izzók (vagy a gyári lámpák klasszikus formája).

Az épületnek megfelelően a kiállításhoz is hasonló megoldásra gondoltam, amely önmagában hordozza jelentésében és megjelenésében is a gyáregületek hangulatát, valamint összhangban áll a térrel. Így a kiállítás kapcsán a legelső pillanattól egy olyan elképzelésem volt, hogy a kiállítandó elemek fémből készült szobrok, installációk és reliefek legyenek.

Mondanivalóját illetően olyan kérdéseket feszeget, amelyek reflektálnak több szempontból az emberek mindennapos problémáira, az emberek kapcsolatára a mechanikus/gyáriásított világgal. Mitől ember az ember? Miért és meddig van szükségünk a különböző technikákra? Mennyire maradtunk így melegsívű emberek, vagy mennyire váltunk/válunk elhidegült bádogemberekké?

A választott épülettípus jellegzetességei és a kiállítás stílusa okán az arculattervezéshez legelsősorban a 19. századi tipográfia jellegzetességei adtak inspirációt. Végigvizsgáltam a kor eklektikus vonásait, hogy hogyan keveredik a ipusztriális stílus a klasszicistáéval. Majd ezekhez a betűtípusokhoz kerestem hasonlóakat. Emellett a legelső szempont az arculati színek kitalálása volt, melyeket az épület alapstruktúrájából merítve állítottam össze.

GYŰJTÉS

Egy tervezés alappilléreként mindig az inspirációs gyűjtés szolgál, hiszen, képekben kell gondolkodni, ahhoz, hogy előttünk is felépüljön egyfajta vízió az adott ötletről, hívószóról. Az általam megálmodott épület kapcsán megfogalmazódott tulajdonságokat, érzéseket, benyomásokat foglalja magába és ezeket képek, képsorozatok segítségével összesíti.

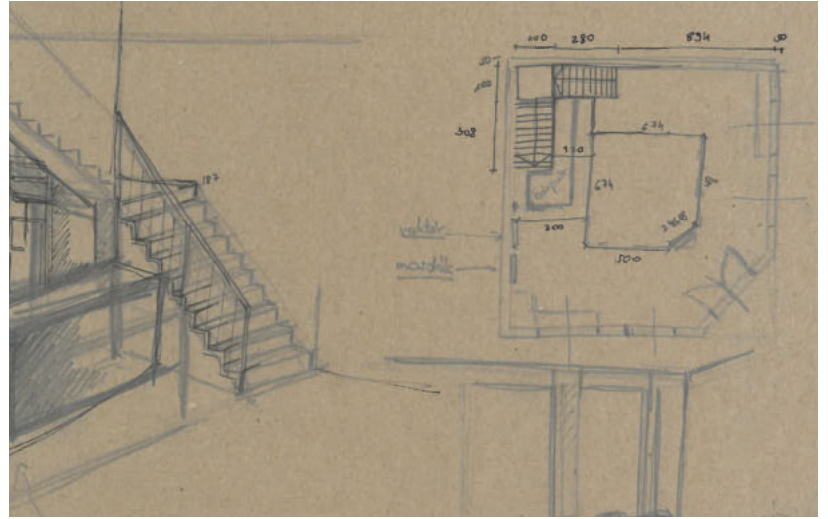
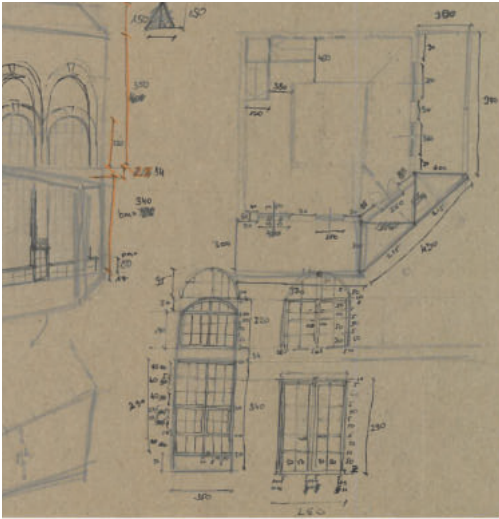
Az inspirációs gyűjtés mellett pedig elengedhetetlen része egy tervezői folyamatnak egy ún. általános gyűjtés, amelynek része a kiválasztott korstílus elemzése, tüzetes vizsgálata (jelen esetben a gyárépület előzetes építésének ideje, eredeti funkcióinak felmérése és az ebből adódó formai, építészeti tulajdonságai). Ezeknek a főbb jellegzetességeknek a kiemelése, következtetések levonása a korról. Ezeket az elméleti alapozás részeként veszem végig a szakdolgozatomban.

HANGULAT MONTÁZSOK

A moodboard az inspirációs gyűjtéshez hasonlóan egy olyan összegzett benyomást ad az elképzeléseimről, amely lényegében egy montázként összeállított látomásképszerű összefoglalása mindannak, amit a térben szeretnék látni. Ez a fajta megoldás, ahol összemosva megjelennek előttünk a használni kívánt elemek, felületek, kiállítandó művek, magának a térnek az elképzelt atmoszférája, átadva ezzel az elképzeléseimben megszületett ötletkavalkádot. Ezáltal láthatóvá válik számomra és mások számára is az első benyomásom, kirajzolódik az, hogy milyen viszonyban állnak egymással a különböző használni kívánt elemek, és így milyen hangulatot szeretnék elérni a térben.

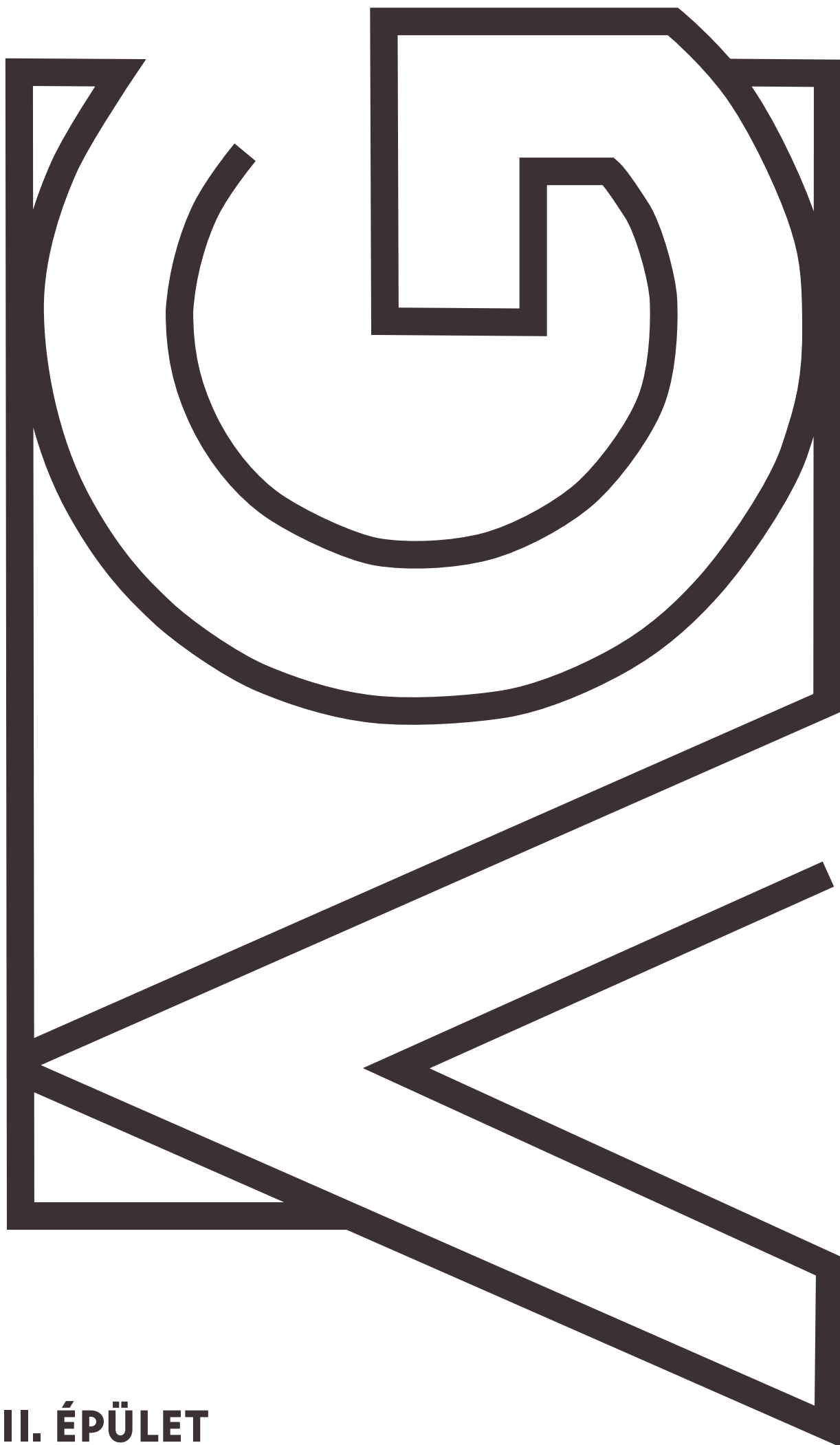

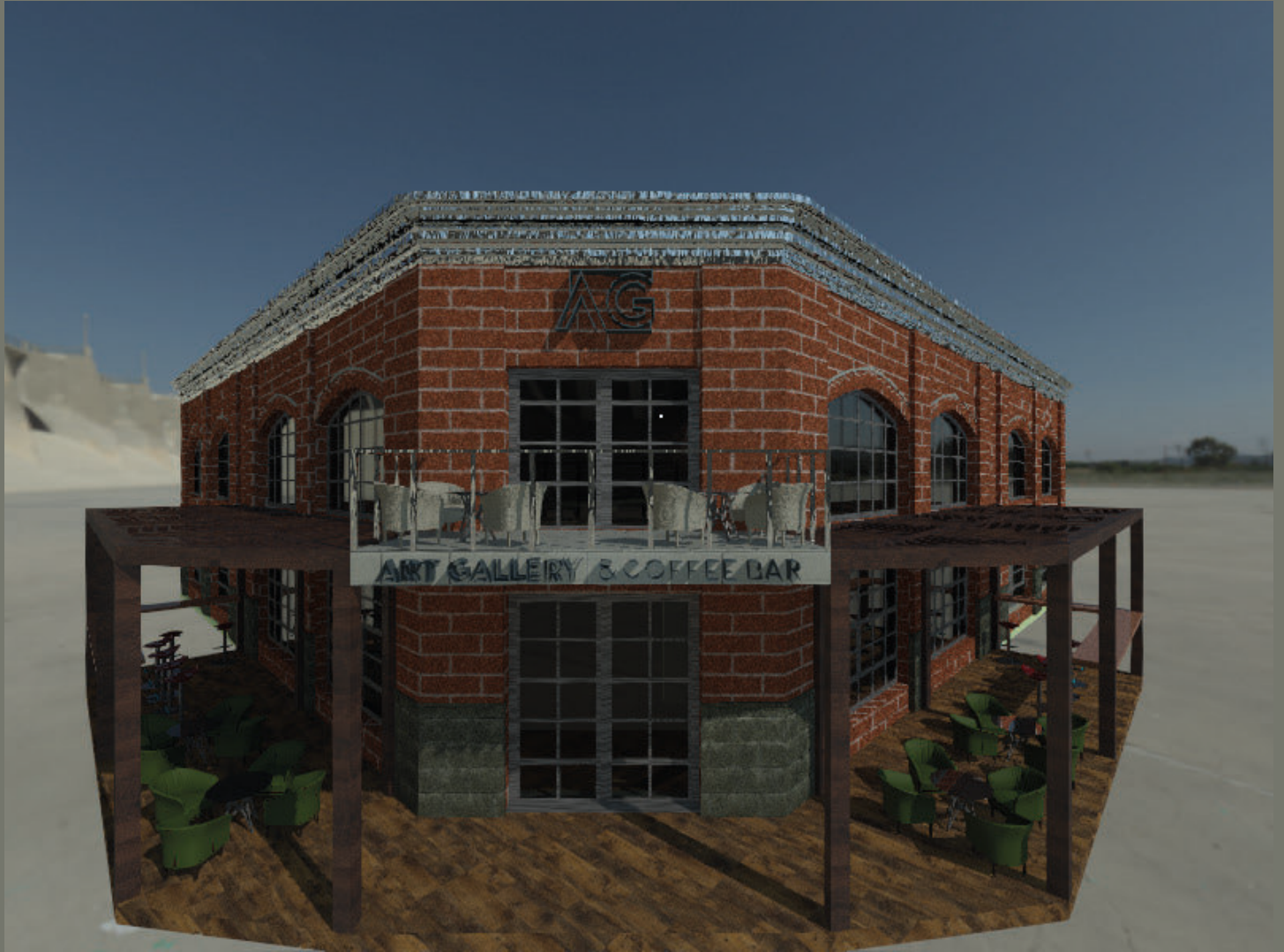
TERVEZÉSI FOLYAMAT ÖSSZEFOGLALÁSA

A tervezési folyamat a gyűjtést és a moodboardot követően a vázlatolással folytatódott. Rengeteg variáció elkészítése után és a lehetőségek felmérésével párhuzamosan meg kellett határozni az adott épület technikai paramétereit, hiszen mindez meghatározza az épület szerkezeti felépítését és annak lehetőségeit. A vázlatolással párhuzamosan elkezdtem az épület szerkezetét Autocad-ben is felszerkeszteni, majd 3D-os objektummá alakítani. Emellett a folyamat mellett, mikor már kezdett kirajzolódni egyre tisztábban a tér, elkezdtem a gyűjtést az arculathoz, annak megoldásaihoz, a betűtípusok közötti lehetséges elképzelésekhez. Majd a tervezéssel folytattam, a logó a vázlaiból merítve Adobe Illustratorban megterveztem a logót/logóvariációkat.

Az arculati színek meghatározása segítséget nyújtott a belső térben használatos megjelenés kapcsán is, hiszen ugyanazokat a CMYK/RGB kódú színeket használtam a falfelületeken és a térelemeken is. Az épület alapstruktúrájának, belső és külső megjelenésének kialakítása után a kiállítás tervezése következett, melynek menete hasonlóan épült fel, mint az eddigi munkafolyamatok. Ezzel párhuzamosan pedig a kisarculat kialakítását folytattam, hiszen a logóvariációkat követően meg kellett határozni az épület homlokzatára tervezett megjelenést és a kiállításhoz tartozó plakátot, szórólapot. Mivel a tér a kiállítás mellett kávéházként is funkcionál, ezért bárpulttal, asztalokkal és székekkel kellett ellátni a teret, mindemellett a mellékhelyiségeket és a raktárrészt is fel kellett tüntetni a térben. Az arcukat kapcsán pedig ezeket kiegészítve egy menülapot terveztem a kávézó/büfé részéhez, a mellékhelyiségek grafikai megjelenésére megoldást találtam, a kiállításhoz tartozó leírásokat is az arculatnak megfelelően alakítottam ki.

II. ÉPÜLET

MILYEN A TÉR?

Egy olyan épületre gondoltam, amely eredeti formájában teljes mértékben a funkcióinak megfelelően épült fel és annak elvárásai szerint működött valamilyen üzemmódot. A régi épület valamelyest átalakult az idők során, de jellegzetes vonásai épen megmaradtak. Ezeket a tulajdonságokat hangsúlyozva alakult ki jelenlegi állapota, az általam használt formájában.

Az épület eredeti kialakítása magas belső térrel rendelkezett, amely szintén új lehetőségekkel szolgál a téralakítás szempontjából, ezáltal egyszerű módon volt lehetőségem a térosztásra egy galériarész kialakításával, amely még több lehetőséggel szolgál a kiállítótér kapcsán. A hely érdekessége továbbá az is, hogy kettős funkcióval rendelkezik, így a kiállítás és kávézó is egyben.

Az épületen használt eredeti falfelületek javarészt tovább élnek a jelenlegi térben, így az épület homlokzata teljes felületén téglás borítású. A belső tér esetében viszont csak a félpillérek elhelyezkedésénél hagyom eredeti formájában a felületet, (azaz ezt a natúr téglafal textúrát). Ez a jellegzetessége az épületnek egy sajátos hangulatot ad, a belső tér tovább él, ezáltal valamelyest az eredeti épület eszenciája, ezen felül remekül osztja a teret a félpillérek téglás felülete. A közöttük elhelyezkedő vakolt és festett falak pedig biztosítják a kiállításra szolgáló falfelületeket.

Az épület szerkezeti elosztását tekintve az eredetileg jóval nagyobb gyárépület egyik szegmensét emeltem ki, és választottam a kiállításom teréül. Ez az utcáskon elhelyezkedő, alaprajzilag egy négyzetes formát befoglaló térrészt foglal magába, amely a sarokrészénél 45°-ban levágott főhomlokzattal van kialakítva, ezáltal még hangsúlyosabbá téve az épület bejáratát.

LOFT KÁVÉHÁZAK JELLEGZETESSÉGE

Az ilyen stílusú kávézóban, vagy bárban lévő asztalok különféle stílusvonalat képviselhetnek; így lehetnek elegánsak, vagy akár egyszerűbbek is. De mindenképpen funkcionálisnak, univerzálisnak, kényelmesnek és praktikusnak kell lenniük, (tehát a kanapék, fotelok és a klasszikus székek vagy bárszékek), formailag elég változatosan.

Ezek teszik a loft kávéházakat olyan vonzóvá, emellett pedig olyan könyvespolcok, vagy állványok, amelyeket szigorú egyszerű szerkezetesség, a fém anyagok használata jellemez, de a túlzó dekorok és a természetes színek hiánya is hozzátesz a tér egyéni hangulatához.

A fém és a tömör fa felületének használata összességében az erősség, a megbízhatóság benyomását kelti. A padló általában beton-, vagy fapadlózat lehet. Azonban minden esetben az épület falain és nyílászáróin túl, rendszerint megőrzik eredeti mivoltukban az épületben használt csöveket, lépcsőket, csigavonókat, vagy akár egyes műhelyek ottmaradt régi elemeit, gépeit. Mindezeket a jellegzetességeket saját munkámba is beépítettem, így a kávézóm járófelületén fapadlózatot képzelek el, melynek rusztikus felülete utal arra, hogy ez is az eredeti épület részét képezte, csak annak egy renovált mivoltában szerepel.

A hagyományos gyári lámpa formai megoldásai jól megférnek a teljesen modern reflektorok és LED sávok mellett, és ezeket az elektromos vezetékeket a falra és/vagy a mennyezetre rögzítik. Így ezeknek következetes használatát is belefoglaltam a tervezésembe.

A loft kávézók tehát kiváló lehetőséget nyújtanak az elit képviselőinek, de mindeközben a fiatalok számára is alkalmas helyet kínál például baráti összejövetelekre.

Rendszerint azokat szólítja meg, akik szeretik a szokatlan és nem szabványos helyeket, a régi és az új dolgok keveredését, a klasszikustól való eltérést. Mindenekelőtt ezt a stílust a szerénység és a minimalizmus jellemzi.

III. ALAPOZÁS

MÁSODIK IPARI FORRADALOM

A második ipari forradalomnak három lényeges eseménye volt, amelyeket elengedhetetlen megemlíteni; az új anyagok feltűnése, új energia és erőforrások születése által a gépesítés és munkaszervezés új formái jelentek meg a gyári munkában. A második ipari forradalom 1870 és 1914 (az Első Világháború kitörése) közötti időszak alatt folyamatosan fejlődött, maga a kifejezés lényegében csak két országra fókuszálva mondható el (Angliára és az Amerikai Egyesült Államokra). Más államok esetében ez az első ilyen folyamat, ahol forradalmi gyorsasággal történt ipari fejlődés, mivel korábban nem is volt lehetőség ilyesmire sok európai államban.

Az 1800-as évek közepére a fémolvasztás tökéletesítése által a vasnál sokkal tartósabb és rugalmasabb anyagot kezdtek el használni, ennek köszönhetően az acél a gépgyártás egyik legfontosabb alapanyagává vált. Emellett a vasbeton szerkezet megalkotása fellendítette az építőipart, hiszen teherbírásából és jóval nagyobb mértékű hajlékonyságából adódóan lehetővé tette a még magasabb épületek kialakítását.

A klasszicizmussal párhuzamosan elindult a romantika, mint művészeti irányzat is, amelynek legmeghatározóbb építészeti megoldása a vas és az üveg kombinált használata volt. Ennek legelső példája Burton és Turner Pálmaháza volt, egyik legmarkánsabb példa a Joseph Paxton által tervezett londoni Kristálypalota, melyet az 1851-es világkiállításra épült, és amely magának a világkiállításnak is otthont adott.

A GYÁRIPAR TECHNIKAI FEJLŐDÉSE MAGYARORSZÁGON

A gyáripar és az ipari munkásság kialakulása a 19. század második felében zajlott Magyarországon. Az első hazai gyárak legfontosabb tulajdonságát a gőzgépek bevezetése, vagy a hozzájuk igazodó gyártási technológiák és munkaszervezeti formák adták. Maga az ipari forradalom 1860 után kezdett igazán kibontakozni hazánkban, majd 1863-ra a gőzgépek gyors technikai fejlődése főként a vas- és gépiparra, illetve a malomiparra volt leginkább hatással, mindez az 1973-as válságig virágzott.

MAGYARORSZÁGI GYÁRÉPÜLETEK

GANZ-GYÁR

A svájci származású Ganz Ábrahám 1844-ben nyitotta meg saját öntödéjét Budán. Vállalkozása 1853-ban szabadalmi oltalmat kapott vasúti mozdonyok és kocsik kerekeinek új gyártási módjára, emellett másik fő gyártmánya a vasúti sínek és sínkeresztezők öntése volt. Idővel a kis öntödéből a magyar gépipar egyik legjelentősebb központjává, a gépészeti tudományok fontos műhelyévé fejlődött. Ez a jelentős felvirágzás legfőbbképp a gyár vezetőinek köszönhető. 1869-től 1899-ig a Ganz-gyár és ezzel együtt az egész magyar gépipar fénykorát Mechwart András irányítása alatt érték el, így a századforduló idejére a Ganz-gyár világcéggé vált az első világháború kezdetéig.

CSEPEL MŰVEK

A köznyelvben Csepel Művekként ismert Acél- és Fémművek az 1900-as évek első felének egyik legkiemelkedőbb magyar nagyüzeme volt Csepelen, az első világháború idején pedig az Osztrák–Magyar Monarchia második legnagyobb hadiüzeme. Alapítója Weiss Manfréd volt, s a művek elődje Weiss-konzervgyár néven futott, amelyet bátyjával közösen alapítottak. A gyár 1886-tól tölténytárákat és lőszerket gyártott az első világháború végéig.

A békeszerződés megkötése után viszont a gyár átállt a szerzsámgépek, tűzhelyek, varrógépek és kerékpárok készítésére, a későbbiekben pedig autó- és repülőgépgyártással is foglalkoztak. A második világháború idején leginkább harckocsikat, telepjárókat állítottak elő, valamint repülőgépmotorokat gyártottak.

BUDAPESTI HARISNYAGYÁR

A gyár 1923-ban jött létre, majd 1951-től működött Budapesti Harisnyagyár néven miután egyre több cég olvadt a gyár részévé. A Budapesti Harisnyagyár az egyik legnagyobb és legtöbb gyárteleppel rendelkező kötőipari nagyvállalattá vált a szocializmus időszakában. Fokozatos hanyatlás után 1994-ben felszámolták a céget. Az eredeti épületek azonban még a mai napig láthatóak a gyár telephelyén.

HOGY ALAKULTAK ÁT AZ IDŐK SORÁN?

Az ipari épületek a hazai építészeti örökségünk egyre jelentősebb részét teszik ki, és ezekkel a létesítményekkel a legnehezebb mit kezdeni, olyan szempontból, hogy újrahasznosításuk több szempontból is komoly kihívást jelenthet. Ezekre kerestem a budapesti példákból néhányat, hogy hazánkban milyen módokon gondolják újra ezeket valaha volt komplexumokat, így irodák, lakások, múzeumok, művészeti központok, szórakozóhelyek, éttermek nyílnak régi gyárépületekben, elhagyatott ipartelepeken, lepusztult malmokban, trafóházakban, szerelőcsarnokokban, miközben igyekeznek megőrizni a „hely szellemét” is.

MILLENÁRIS

Az egykori budai Ganz Villamossági Gyár revitalizációja. Az épület felújítás, a funkcióváltás és az ipari épületek iránymutató hasznosítására szolgált mintául. A Széll Kálmán tér szomszédságában fekvő hatalmas barnamezős terület mára már az egyik legkedveltebb közparkká és kulturális központtá vált, amely számos eseménynek ad otthont. A Millenáris kulturális központ csarnokaiban a mai napig láthatóak az egykori gépezetek részei, de itt található például a Nemzeti Táncszínház is.

A GIZELLA-MALOM

A Soroksári útnál, a ferencvárosi Duna-part mentén sorakoznak az olyan óriások, mint maga a Gizella-malom (de az Erzsébet- és a Concordia-malom is). Az első világháborút követően viszont folyamatosan visszaeső iparágak számított, s mára már csak az emléke maradt meg az eredeti épületnek.

A védettség alatt álló épületnek statuált Gizella-malmot, 2000-ben elkezdték bontani, végül aztán a külső váz meghagyásával egy új belsőt húztak fel, így alakítva ki a benne megtalálható loft lakásokat is.

ÓBUDAI GÁZGYÁRBÓL MAGYAR SZILÍCIUM-VÖLGY: A GRAPHISOFT PARK

Egy másik különleges megoldás az egykori Óbudai Gázgyár területének újra álmódása. Az Óbudai Gázgyár 1913-ban kezdte meg működését, majd az új és korszerű technológiáknak köszönhetően egészen 1984-ig működött, amikor kihasználatlansága miatt bezárták.

A magyar Szilícium-völgyként ismeretes (másnéven Graphisoft Parkot) 20 éve alapították, egy csodás fekvésű, de igen elhanyagolt rozsdáövezet közepén. A századfordulós épülrészeket is felújították, amelyben például iskolai létesítmény kapott helyet.

IV. TERVEZÉS

ÖSSZEGZETT KONCEPCIÓ

Az épület koncepciója teljes mértékben a gyárépületek stílusában alakult ki, annak legfőbb tulajdonságait szem előtt tartva. Továbbá a “loft”, mint belsőépítészeti megoldás vizsgálata/felhasználása is elősegítette a tervezői munkámat. Ezekből adódóan és az inspirációs gyűjtés során összeállított képekből merítve terveztem meg az épület alapformáját. Méretbeli kiindulópontként pedig egy 144 m² (12x12m) területet képzeltem el.

A két szinten kialakított, de mégis egyterű kiállító tér szintjeit lépcső köti össze. A látogató a kiállító téren áthaladva el tud mélyedni a kis részletekben, miközben mindig a nagy egészet is látja. A tér megfelelő mobilitást tesz lehetővé a vendégek számára, továbblépésre, felfedezésre inspirál, ezáltal a mozgás az épület részévé válik. A kiállító tér egyterű, vertikálisan mégis tagolt kialakítása változatos kiállítási koncepcióknak adhat teret. A fogadótér hatalmas ablakaival rendelkező homlokzata által a természeti környezet, a nyitott kiállítóter az épület részévé válik. Fontos tervezési szempont a meglévő közeghez való viszonyulás. Az épület elhelyezkedése, formája illeszkedik a meglévő struktúrához és az őt körülvevő más gyárépületekhez.

Az épületnek egy főbejárata van, amely egy 45°-os szögben levágott homlokzat, amely a tér utcasarki frontján helyezkedik el. Voltaképp az általam kitűzött belső tér csak egy szegmense egy (elképzelt) teljes épületnek, így a homlokzati falak sokkal hosszabbak, mint amit jelenleg használok a teljes épületből. Mindez kiegészül egy kisebb erkéllyel (az ajtó felett) és az épületet körülölelő teraszrészsel, amely barátságosabbá/hívogatóbbá teszi a gyárépület erőteljes külső megjelenését.

A terasz teljesen nyitott kialakítása lehetővé teszi a kávéház bármelyik szögből való megközelítését. A főbejárat pedig mindamelllett, hogy kitűnik az elhelyezkedésének köszönhetően, további hangsúlyt kap a felette kialakított erkélyrészsel és a főhomlokzatra kihelyezett arculati megjelenéssel. A bejárat és az erkélyajtó magassága pedig azonos vonalban van kialakítva az ablakokkal, mind a földszinten, mind a galériarésznél.

A kétszárnyú oldalt nyíló főbejárat vonalával párhuzamosan elhelyezett 1-1 oszlop bontja a tér látványát, amely természetesen kulcsfontosságú szerepet tölt be a galéria statikai tartásában. Az ajtótól kétoldalra fekvő ablakokkal ellátott falak mellett pedig a falhoz épített bársztalok (a nyílászárók hosszával azonosan) és melléjük kihelyezett bárszékek nyújtanak többek között lehetőséget a lepihenésre. A beérkezéskor a legelső látványként a központi térben elhelyezett/fixen beépített installáció áll, melynek egy része felnyúl a galériarészig is. Ennek a méretbeli adottságai jól illeszkednek a tér lehetőségeihez, így a kiállított installációnak biztosítva van a körüljárhatósága, érvényesülni hagy minden más járási lehetőséget az épületen belül.

A bejárattal szemközt elhelyezkedő sarokban található fémlépcsőn van lehetőségünk a galériarészre feljutni. Közvetlenül a lépcső elé pedig egy hasonló fémszerkezetes, falain áttört plexi lapokkal kivitelezett bárfal helyezkedik el, amely az oszlopok mellett egy minimális tehervezetési funkcióval is rendelkezik azon felül, hogy kiemeli a bárpult saját terét. A bárrész mögött egy raktár ajtó található, (melynek segítségével van lehetőség a gazdasági bejáratot megközelíteni) ettől rendezői balra pedig 1-1 mosdóajtó, tervezésem során ezek tereit már nem terveztem meg, kizárólag az alaprajzon vannak feltüntetve, hogy hol helyezkednek el pontosan. Az oszlopok között a keleti oldalon egy áloszlop is beépítésre kerül, amely installációként szolgál a térben, de valós tartófunkcióval nem rendelkezik.

A lépcső melletti belső falrész pedig kézenfekvő lehetőséget nyújtott falfülkék kialakítására, amelyekben kiállítandó tárgyakat (reliefeket, kisebb méretű szobrokat) tudnak kihelyezni. Ez a fülkesor végig fut egészen a lépcsőfordulóig, majd a galériarészben pedig a falra kihelyezett grafikákkal, festményekkel folytatódik a kiállítás, amelyek szintén időszakos kiállításokként szerepelnek a Galériában. A fenti tér részeként még egy installáció van belógatva a galériarész közepében lévő nyitott térbe.

ALAPRAJZ

A befogadó tér földszintjének paraméterei 1264 cm x 1264 cm x 966 cm x 422 cm x 966 cm, azaz 155,3 m² terület áll a rendelkezésemre, ennek központi részében 4 db tartóoszlop és egy áloszlop van beépítve, amely a galériaszintet tartja. Az általuk képződött térrészek pedig valamelyest elkülönülve egymástól alakulnak ki különböző szegmensekké. Az épületet körülölelő kinti teraszrész területe pedig 72,6 m².

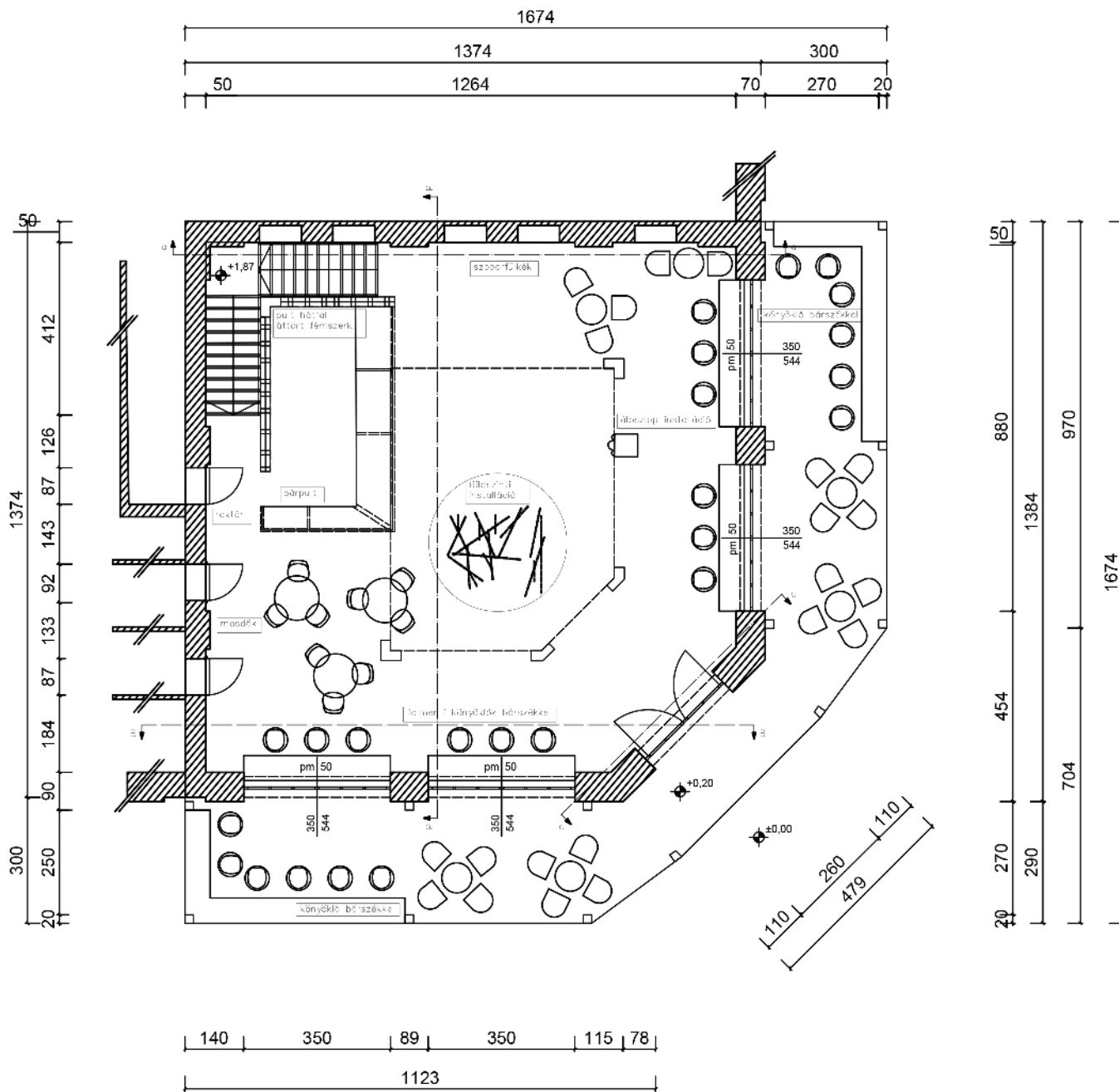
TECHNIKAI PARAMÉTEREK

Az épület horizontális felosztását tekintve, főhomlokzati falak az általam használt térre nézve, faltól-falig 1045 cm hosszúak, melyekben mindkét oldalon 1-1 darab 350 cm hosszú fémkeretes, osztott rendszerű ablak osztja fel a teret. A közöttük elhelyezkedő 90 cm hosszú, 50 cm széles falon pedig minden esetben 1-1 darab 10 cm vastagságú félpillér segíti az épület súlyelosztását, hiszen a tetőszerkezethöz használt tartógerendák is ezeken nyugszanak.

Vertikálisan az épület teljes magassága 825 cm, amely attikátető megoldással van lezárva, a belső teljes belmagasság 744 cm, amelybe beletartoznak az 50 cm széles tartógerendák is (anélkül 694 cm). A galériarész egy 34 cm szintvastagsággal rendelkezik, így az alatta elhelyezkedő földszinti/alsó térrész 340 cm belmagassággal bír, míg a galériarész esetében (a gerendákig tekintve) 300 cm belmagasság marad.

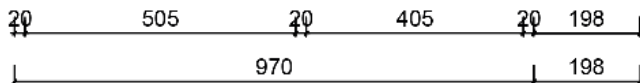
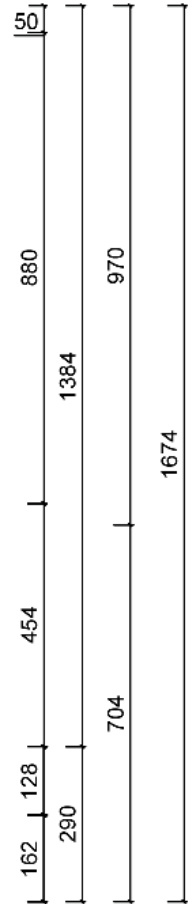
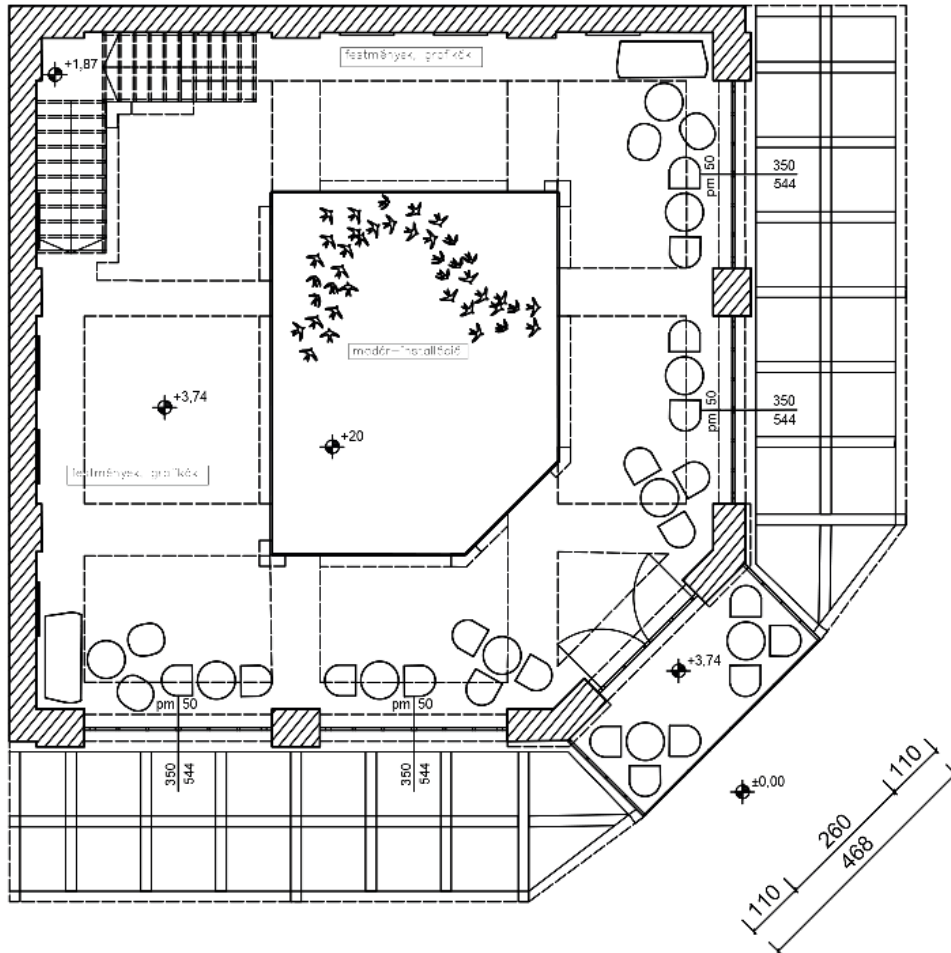
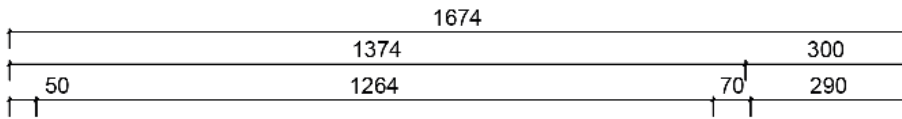
ÉPÜLET ELHELYEZKEDÉSE, TÁJOLÁSA

A létesítmény egy gyártelep szegmensén helyezkedik el és egy nagyobb épületkomplexum egyik sarokeleme egy különálló belső térrel rendelkező tere, amely kiállításokként és kávézóként funkcionál. Ezen épületrész főhomlokzata déli-, a mellette elhelyezkedő nagy nyílászárókkal ellátott falak pedig délkeleti és délnyugati fekvésűek, ezáltal az épület belső tere napkeltétől napnyugtáig úszik a természetes fényben. Az évszakok, napszakok és az időjárás változásától függően a nap beesési szöge (a magas, nyitott ablakoknak köszönhetően) körülbelül 70° és 20° között változhat.

<p>ART GALLERY & COFFEE BAR kiállítástervezés</p>	<p>lépték: M=1:150</p>	<p>készült: 2023.04.24.</p>	<p>műszaki rajz - alaprajz ajánlott nyomtatási méret: A4</p>	<p>Andi Liza, harmadéves látványtervező hallgató MATE Kaposvári Campus Rippi-rónai Művészeti Intézet Látványtervezés szak</p>
---	----------------------------	---------------------------------	--	---

ART GALLERY & COFFEE BAR kiállítástervezés	lépték: M=1:150	készült: 2023.04.24.	műszaki rajz - alaprajz galéria	Anál Liza, harmadéves látványtervező hallgató
			ajánlott nyomtatási méret: A4	MATE Kaposvári Campus Rippel-rónai Művészeti Intézet Látványtervezés szak

GALÉRIARÉSZ ÉS LÉPCSŐ

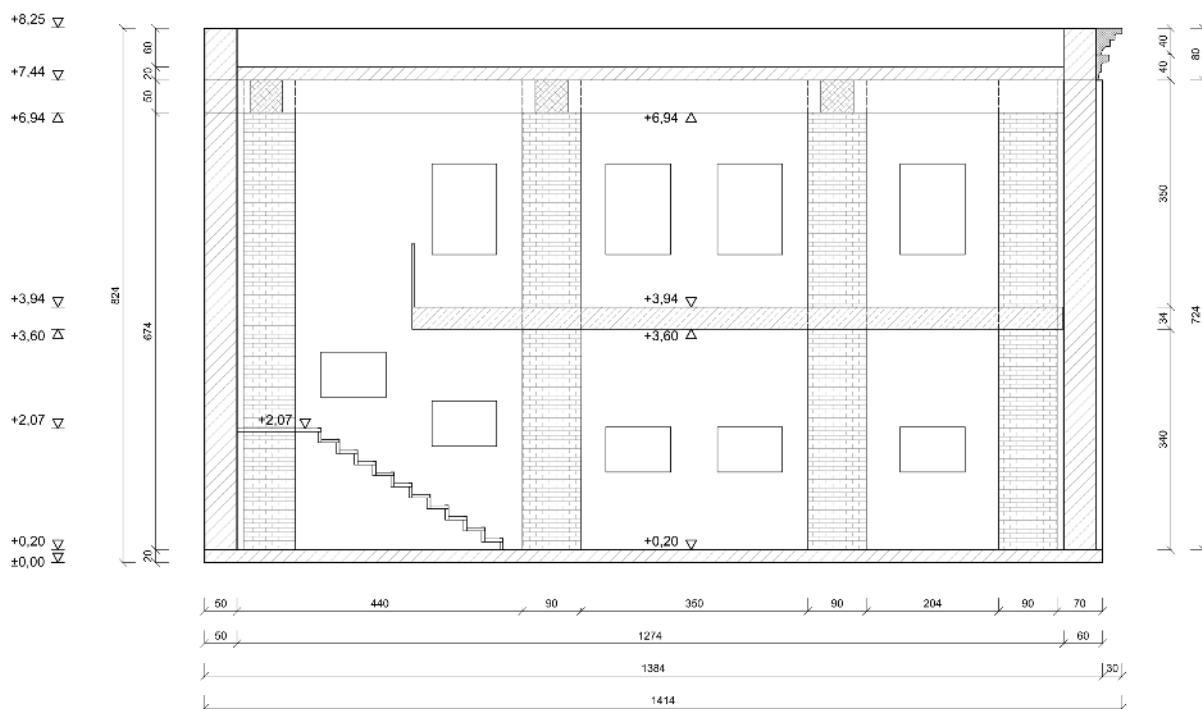
A tér Északi sarkában lévő 90°-ban tört kétkarú lépcsőn lehet feljutni a +374 cm magasan elhelyezkedő galériarészre, melynek alapterülete 114,9 m². A galéria egy közepen nyitott térrel rendelkezik, ahol az installációk vannak elhelyezve. A két belső falon képek, grafikák vannak függesztve, az emeleti ülőalkalmatosságok pedig az ablakok vonalában vannak elrendezve. A főhomlokzaton az ajtóval összhangban a galériarészhez épített kis erkélyrész található. A külső homlokzatán itt jelenik meg elsősorban az arculatban meghatározott logó.

A lépcsősor 2x 10 db lépcsőfokkal és a közte megtalálható pihenővel/lépcsőfordulóval van ellátva, egy-egy lépcsőfok pedig 100 cm széles, 28 cm a belépése és 18,7 cm a magassága.

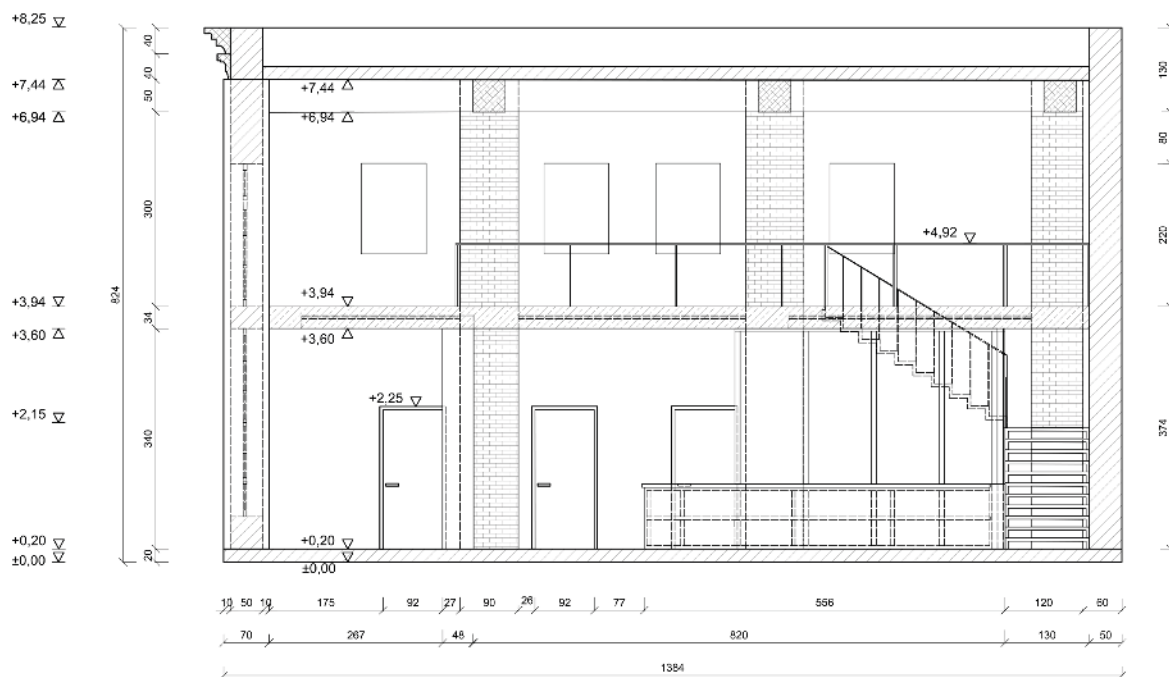
METSZETEK, FALNÉZETEK

A-A METSZET

ART GALLERY & COFFEE BAR KIÁLLITÁSTERVEZÉS	LÉPTÉK: M=1:50	KÉSZÜLT: 2023.04.24.	MŰSZAKI RAJZ - A-A METSZET	ANDI LIZA, HARMADÉVES LÁTVANYTERVEZŐ HALLGATÓ MATE KAPOSVÁRI CAMPUS RIPPL-RÓNAI MŰVESZETI INTÉZET LÁTVANYTERVEZÉS SZAK
			AJÁNLOTT NYOMTATÁSI MÉRET: A3	

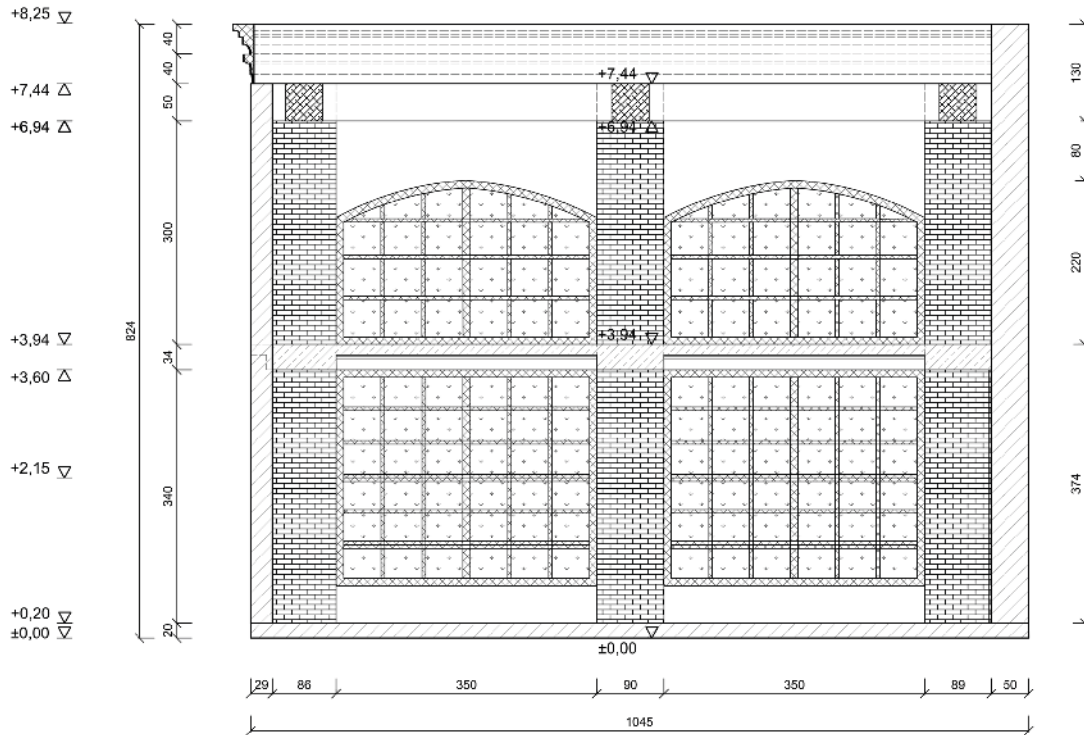
D-D METSZET

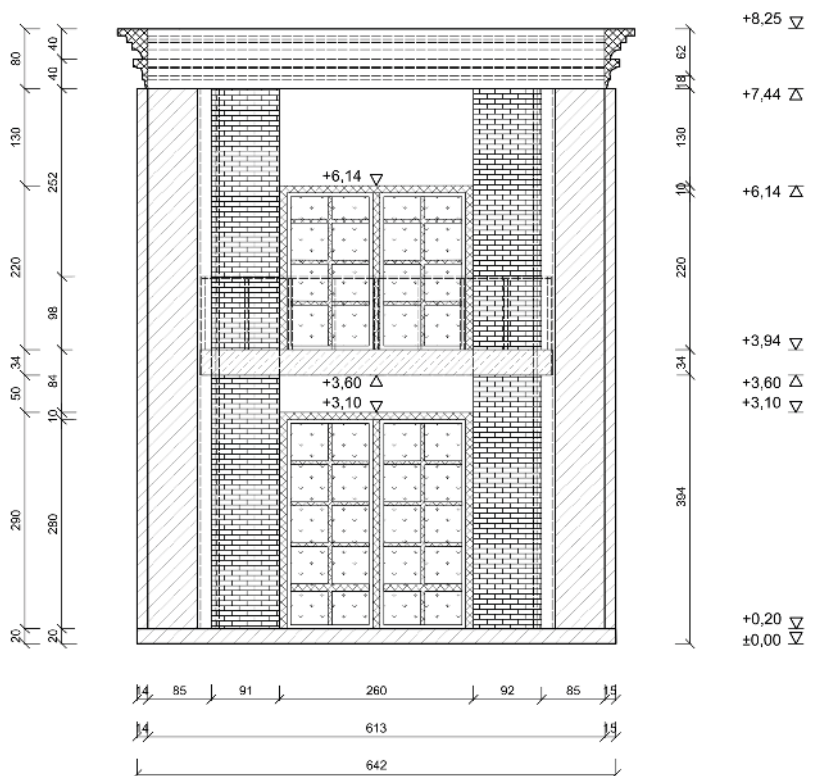
ART GALLERY & COFFEE BAR KIÁLLITÁSTERVEZÉS	LÉPTÉK: M=1:50	KÉSZÜLT: 2023.04.24.	MŰSZAKI RAJZ - D-D METSZET	ANDI LIZA, HARMADÉVES LÁTVANYTERVEZŐ HALLGATÓ MATE KAPOSVÁRI CAMPUS RIPPL-RÓNAI MŰVESZETI INTÉZET LÁTVANYTERVEZÉS SZAK
			AJÁNLOTT NYOMTATÁSI MÉRET: A3	

B-B METSZET

C-C METSZET

ART GALLERY & COFFEE BAR
KIÁLLITÁSTERVEZÉS

LÉPTÉK:
M=1:50

KÉSZÜLT:
2023.04.24.

MŰSZAKI RAJZ - B-B METSZET
C-C METSZET
AJÁNLT NYOMTATÁSI MÉRTEL: A2

ANDI LIZA, HARMADÉVES LATVÁNYTERVEZŐ HALLGATÓ
MATE KAPOSVÁRI CAMPUS RÓDÉI-RÓDÉI MŰVESZETI INTÉZET
LATVÁNYTERVEZÉS SZAK

V. KIÁLLÍTÁS

INSPIRÁCIÓ

A kiállítás és a gyárépület kapcsolatának tekintetében is az összhangra törekedtem, hogy az itt bemutatott elemek anyaga, hangulata vagy mondanivalója mind megfeleljen ennek.

Anyagát tekintve a különböző fémanyagok adta felhasználási lehetőségekből merítve kerestem inspirációkat, s ennek formai, minőségbeli vagy méretbeli variációira gyűjtöttem példákat. A különböző fémből készült installációk (vagy annak egyes elemei), szobrok vagy adott esetben reliefek számomra tökéletesen szimbolizálják a gyári világ milyenségét.

KIÁLLÍTÁS ÉS A TÉR VISZONYA

Az itt kiállított tárgyak nem a klasszikus értelemben vett műtárgyak, így kihelyezésükkor nem számottevők az általánosságban vett kiállítási kritériumok, miszerint egy, természetes fényektől teljesen zárt, a műalkotásoknak megfelelő világítással és kihelyezési móddal ellátott térbe helyezhetőek csak ki (hogy azoknak minőségét ne károsítsa a nap UV sugara).

Esetemben szabadon választható meg a kiállítás tere, hiszen a kiállított tárgyak tulajdonságai nem zárják ki ezt a fajta megoldást. Így, abban az esetben, ha az épület ilyen módon is megfelelő környezetet kínál az alkotásoknak (például; elegendő teret és megvilágítást kap), könnyen megközelíthető, és elég figyelmet kap, kiállíthatóak a művek.

A kiállítás során használt elemek azonosulnak a tér világával, de egyszerre mutatnak erről a közegről görbe tükröt is. Olyan kérdéseket feszegetnek, amelyek a technika fejlődésének kezdete óta a mai napig aktuálisnak számítanak, s azokat egyszerű, lényegretörő módon közvetítik felénk.

ÁLLANDÓ ÉS IDŐSZAKOS KIÁLLÍTÁSI TÁRGYAK

A földszinti installáció, amely egy tükröződő felület fölé belógatott zártszelvény/fémcső rudakból áll, a kiállítás fő motívumaként a tér közepén helyezkedik el (elrendezését tekintve minden irányból megközelíthető, könnyedén körüljárható). A tükör borítású alapjának köszönhetően utánozhatatlan atmoszférát ad a térnek bármilyen mesterséges megvilágítás nélkül is, hiszen a nyílászárókon beszűrődő fényt is megtöri, ezzel sajátos fényjátékot hozva létre. Emellett pedig több szögből is, sínekbe rögzített reflektorok által kap megvilágítást.

A galériatérbe belógatott madár-installáció a gyárépületből megmaradt csigának a szerkezetére van rögzítve (a két installáció elkülönítése okán ez az északkeletibb részébe, míg a földszinti a délnyugatibb felébe van kiállítva). A fémből kialakított madarak egy kisebb rajt alkotva vannak felfüggesztve, a galéria terének kialakításából adódóan pedig körüljárható minden szögből az installáció. A többi elemhez hasonlóan ezek is függesztett reflektorokkal világíthatóak meg.

A földszinten beépített áloszlop szintén installációként szerepel, amely a többi oszlophoz hasonló felülettel rendelkezik, azonban tartófunkciója nincs. Az oszlopba épített fém alak pedig, mint egyfajta atlasz tartja a felette lévő oszloprészt. Mindegyik installáció a kiállítás állandó részét képezi.

A viszonylag kisméretű, stilizált, amorf testek/figurák nyers fémből, máskor rozsdásított vasból kialakítva jelennek meg a térben. Ezek a tárgyak az épület északkeleti falába beépített falfülkébe vannak kihelyezve. Megvilágításukat tekintve a fülkék belső szegélyébe épített LED-csík szolgál elsődleges fényforrásként, továbbá meghatározott sínbe beszerelt régi stílusú reflektorokkal van ellátva a tér, melyet a kiállított szobrokra irányítva lehet még hangsúlyosabbá tenni. Ezek a kisméretű térelemek az időszakos kiállítás részét képezik a térnek.

A galériatérben leginkább a falakra kihelyezett grafikák, festmények, reliefek töltik be a teret. Ezek egybevágólagosan vannak kihelyezve a földszinten kialakított falfülkékkel, méretükben is megegyeznek azokkal. A térbeli elemekhez hasonlóan ezek is sínbe vagy a csigára rögzített reflektorokkal vannak megvilágítva, s a szobrokhoz hasonlóan ezek is az időszakos kiállítás részeként vannak kihelyezve.

TECHNIKAI PARAMÉTEREK

A földszinti installáció alsó elemének átmérője 295 cm, vastagsága/ magassága 20 cm, területe 2,73 m² foglal magába. A felette elhelyezett/belógatott fémrúdak 2 cm átmérőjű, hosszuk változó, 220 cm és maximum 300 cm lehet. Az installáció teljes magassága 410 cm, szélessége a fémszálakkal együtt pedig 300 cm.

A galériarész installációjának madár-elemei egyenként 34 cm hosszúak, 24 cm szélesek és 7 cm vastagok. A teljes kompozíciót befoglaló tér 463x308x162 cm. Az oszlopos installáció mérete 56x340x56 cm, a beleépített szobor pedig 58x51x62 cm.

A falfülkébe helyezett szobrok maximális mérete 60x70x30 cm lehet. A galériatérben falra függesztett festmények, grafikák és reliefek mérete egységesen 100x140 cm.

VI. KÁVÉHÁZ

BÁRPULT, ASZTALOK, SZÉKEK ELRENDEZÉSE

A földszinten elrendezett ülőalkalmatosságok között vannak különböző megoldások is, mint például bárszékek, az ablakokhoz beépített könyöklővel, kisebb fotelek a tér keleti sarkában vagy a klasszikus kávézós székek, amelyek a bárpult mellett vannak elhelyezve.

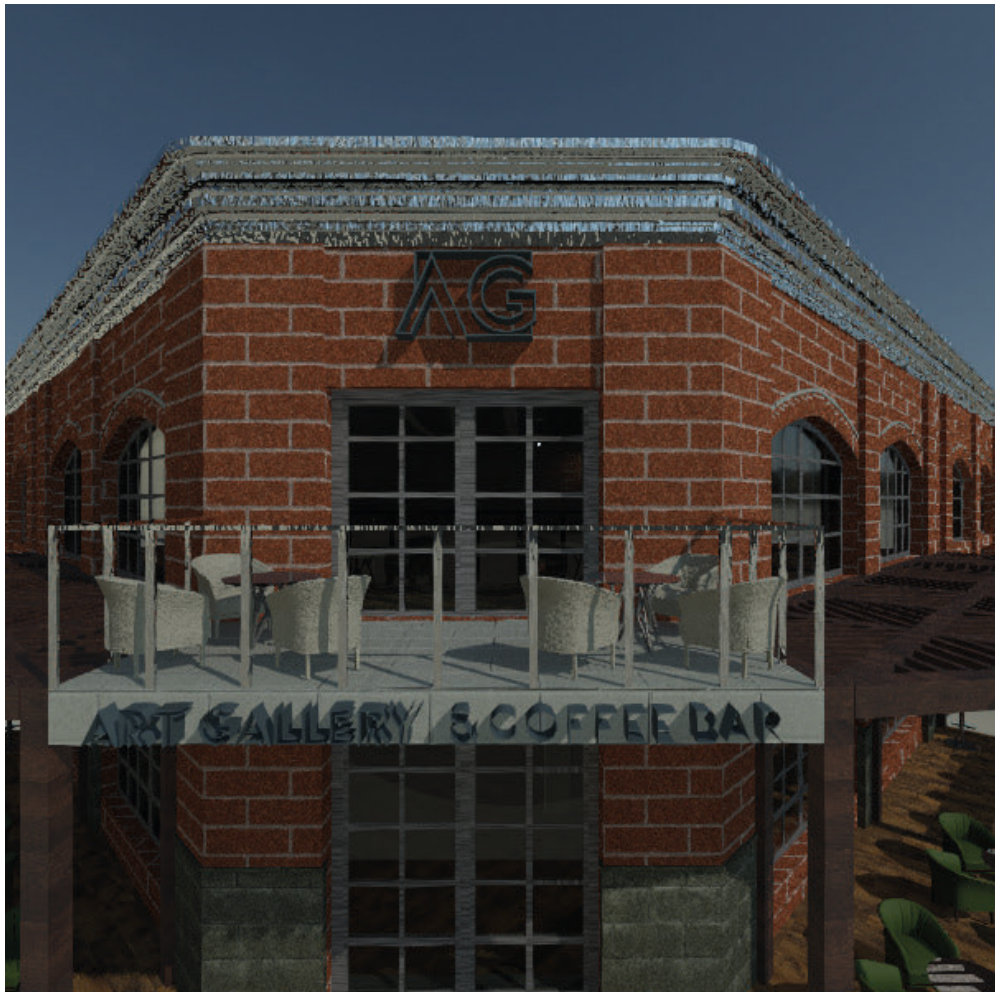
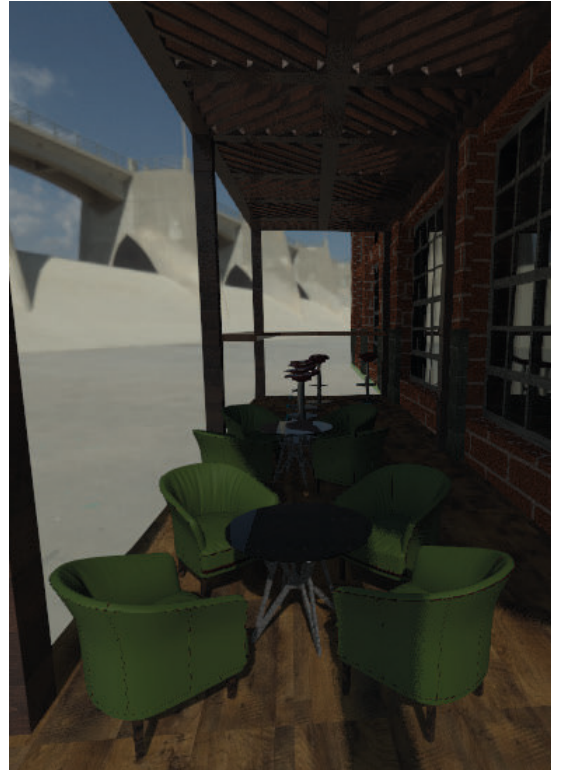
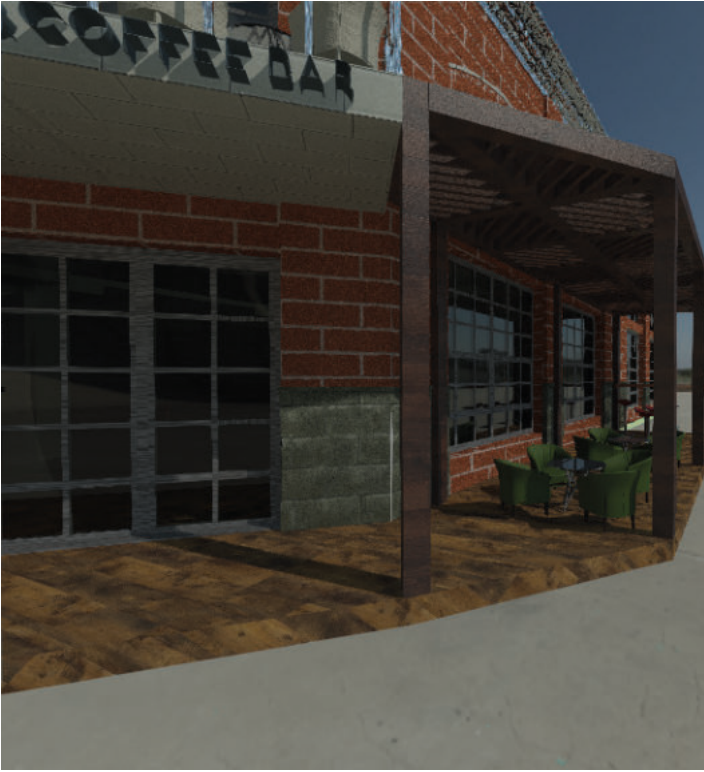
A teraszrészen szintén több lehetőség szolgál, így itt is beépített könyöklőket és hozzájuk bárszéket terveztem, emellett egy-egy fotelszett kisasztallal található meg a bejárat mindkét oldalán.

A galériatér és a hozzá tartozó erkély további módot adott az ülőhelyiségek elrendezését illetően. A keleti és nyugati sarkában az épületnek egy-egy nagyobb fotel, a melléjük rendezett kisfotelek és asztalok, majd az ablakok mentén sorban elhelyezett páros szettek, az erkélyen pedig 2 db 3-as garnitúra áll rendelkezésre.

Az összes lehetőséget egybevéve a létesítmény maximális befogadó képessége 84 főnyi ülőhelyre alkalmas.

VII. ARCULATTERVEZÉS

INSPIRÁCIÓ ÉS CÉLKÖZÖNSÉG

Az inspirációs gyűjtésem során hasonló kávézók és galériák létező logóit vizsgáltam, brandjük felépítését, arculati színeiket és az általuk használt legjellemzőbb betűtípusokat. A gyárépület hangulatából és felületi világából adódóan áttekinttem a tipográfiát a 19 század második felére és a századforduló időszakára nézve.

Az épülettel együttesen az arculati tervezésnek is a célközönségként szerettem volna megszólítani a magasabb rangú, elitebb közegeket, de akár a fiatal baráti társaságokat is. Az időszakos kiállítás mivoltából adódóan viszont az épülethez illő erőteljes formaisága mellett önmagán kell hordoznia egyfajta egyszerű eleganciát.

TERVEZÉSI FOLYAMAT

A név definiálását követően az arculati színek meghatározása volt az első pontja a tervezésnek, emellett pedig olyan betűtípusokat gyűjtöttem és próbáltam a névvel egységesen vizsgálni, amelyek hasonlóak a gyűjtésben meghatározott stílushoz. Majd a logó kompozícióját alakítottam ki a kitűzött betűtípus segítségével, ehhez a Fakt Pro és a Burford Baro fontjait használtam fel.

Az „ART GALLERY & COFFEE BAR” -névből adódóan az AG rövidítést használtam, s ezt egy kompozíciót körbefogó téglalap formával egészítettem ki. A logónak különböző változataiban használok minimalista és kiegészített verzióiként is, ezt az arculat színeinek különböző kombinációiban prezentálva.

A logótervezésen túl névjegykártyával és menülappal egészítettem ki a létesítmény kisarculatát. Különböző mock up-okkal pedig a logó adta felhasználási lehetőségek lehetőségeit illusztrálom.

MOCK UP-OK

ART GALLERY
& COFFEE BAR

COLOR PALETTE

#D7BA9C

#8E7A6E

#A15739

#5E633A

#382F30

INDIVIDUAL FONTS

BARO

ART GALLERY AND COFFEE BAR
ABCDEFGHIJKLM NOPQRSTU=
VWXYZ
123456789

Fakt pro

ART Gallery and coffee bar
ABCDEFGHIJKLM NOPQR-
STUVWXYZ
abcdefghijklm
nopqrstuvwxyz
123456789

MOOD

Az arculat Brandboardja

VIII. ÖSSZEFOGLALÓ

KÖVETKEZTETÉSEK

A dolgozatomban bemutatott ART GALLERY AND COFFEE BAR tervezését elsősorban összetettsége és sokoldalúsága miatt választottam, hiszen több oldalról közelítve kellett egységet megalkotnom benne, mind az arcúlatra, a kiállításra és a kávézóra vonatkozóan. A manapság is nagy népszerűségnek örvendő loft stílus felhasználása pedig izgalmas kihívások elé állított a tervezés során.

Fő célkitűzésem a munkával kapcsolatban az volt, hogy egy működőképes összhangot hozzak létre az épület több funkciójának megfelelően, ezeket összekomponálva pedig egy fiatalos és nem hétköznapi kiállítóteret/kávézót tervezek meg.

FORRÁSOK

<https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/MagyarNeprajz-magyar-neprajz-2/viii-tarsadalom-CA13/bevezetes-es-tarsadalmi-retegek-CA34/az-ipari-munkassag-CE12/kutatasi-elozmenyek-CE17/a-gyaripar-technikai-fejlolese-magyarorszagon-a-19-szazadban-CE24/>

<https://hu.wikipedia.org/wiki/Gy%C3%A1r>

<https://mek.oszk.hu/02100/02185/html/703.html>

<https://hu.economy-pedia.com/11032969-factory>

http://dla.epitesz.bme.hu/appendfiles/1692-kronavetter_p_tezisfuzet.pdf

<https://www.sulinet.hu/tovabban/felveteli/ttkuj/30het/muvtori/muvtori30.html>

https://hu.wikipedia.org/wiki/Magyar_Kir%C3%A1lyi_%C3%81llami_Vas-,_Ac%C3%A9l-_%C3%A9s_G%C3%A9pgy%C3%A1rak

https://hu.wikipedia.org/wiki/M%C3%A1sodik_ipari_forradalom

http://onlineteszek.eu/tori/boldog_bekeidok/masodik_ipari_forradalom.pdf

https://digitori.blog.hu/2021/03/13/11_1_4_a_masodik_ipari_forradalom

https://hu.wikipedia.org/wiki/Weiss_Manfr%C3%A9d_Ac%C3%A9l-_%C3%A9s_F%C3%A9m%C5%B1vek

<https://funzine.hu/2023/01/24/kult/az-orosz-valaha-volt-legnagyobb-gyara-a-csepel-muvek-kalandos-tortenete/>

https://budapest-szinterei.blog.hu/2012/08/10/csepeli_ejszaka

<https://roomx.bigbadmole.com/hu/interer/nehilye/interer-kafe-v-stile-loft.html?fbclid=IwAR2PIQiYfa-EhTMuTACRxJqrmINig5L37IPDESf9zkdItaUtaZKZfDMumXS0>

<https://www.szezhazak.hu/lakberendezesi-tippek/loft-jellemzoi/319/>

<https://www.styleandhome.hu/loft-lakberendezes-stilus-stilusjegyek>

KIÁLLÍTOTT ELEMEEK FORRÁSAI

Installáció:

<https://www.chinadaily.com.cn/a/201906/05/WS5cf72edba31051914270129f.html>

Silent Narratives, an ongoing exhibition at the Museum of Modern Art, Yinchuan, reviews the history of Silk Road and today's communication between different cultures. [Photo provided to China Daily]

Szobrok, Installációk:

<https://archive3d.net/>

Festmények, fotók:

Oswaldo Guayasamin: Image of the Fatherland, olajfestmény vászonra, 1988

Oswaldo Guayasamin: Los desesperados, olajfestmény vászonra, 1970

Oswaldo Guayasamin: 28 El guerrillero, 1963-65

Fernando Guerra: Gallery of Corten Apartments / 3ndy Studio -11, Fénykép, 2012

<https://pin.it/66WAZ8E>

<https://pin.it/2xpPV2W>

<https://pin.it/6FgBM4Y>

<https://pin.it/5wXZB4j>